

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ
ਪਾਲਿਕਾ ਸਮਾਚਾਰ
(ਦੋ ਮਾਸਿਕ)
ਸਾਲ 37 ਅੰਕ 5-6
ਮਈ-ਜੂਨ 2014

ਸੰਪਾਦਕੀ

ਮਿਹਨਤ ਦੀ ਸਦਾ ਜਿੱਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਵੀ ਕੰਮ ਚੰਗੀ ਸੋਚ ਅਤੇ ਮਿਹਨਤ ਦੇ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿੱਚ ਸਫਲਤਾ ਜ਼ਰੂਰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਮਿਹਨਤ ਸਫਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਾਧਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮੂਲਮੰਤਰ ਵੀ ਹੈ। ਕਿਸੀ ਵੀ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਠਾਵਾਨ ਕਰਮਚਾਰੀ। ਮਜ਼ਦੂਰ ਵਰਗ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਕਰਮਚਾਰੀ ਵਰਗ ਦੇ ਆਤਮ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ, ਮਜ਼ਬੂਤ ਇੱਛਾ-ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਸੋਚ ਦੇ ਬਲਬੂਤੇ ਤੇ ਹੀ ਕੋਈ ਸੰਸਥਾ/ਆਦਾਰਾ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਅਤੇ ਅਮੀਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਪਹਿਲੀ ਮਈ ਨੂੰ ਮਾਲਕ-ਮਜ਼ਦੂਰ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰੀ-ਕਰਮਚਾਰੀ ਆਦਿ ਸਭ ਇਸ ਉਤਸਵ ਨੂੰ ਮਈ ਦਿਵਸ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਿਨ ਉਹ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਵਟਾਂਦਰਾ ਕਰਕੇ ਨਾ ਕੇਵਲ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਹਲ ਖੋਜਦੇ ਹਨ ਬਲਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਦੋਨੋਂ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇਕ ਸਿਹਤਮੰਦ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦਾ ਸਿਰਜਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਦੋਨਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਦੀਆਂ ਦੂਰੀਆਂ ਘੱਟ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਨਗਰ ਪਾਲਿਕਾ ਪਰੀਸ਼ਦ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੇ ਸਮਰਪਿਤ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਠ ਪੱਧਰ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਕੇ ਇਕ ਆਦਰਸ਼ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਵੀ ਜਾਰੀ ਰਹੇਗਾ।

ਹਰ ਸਾਲ 5 ਜੂਨ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿੱਚ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦਿਵਸ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਮਨਾਉਣ ਦਾ ਮੁੱਖ ਲਕਸ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਦੂਸ਼ਿਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਚਾਣ। ਵਧਦੀ ਆਬਾਦੀ, ਗ਼ਰੀਬੀ, ਜੰਗਲਾਂ ਦੀ ਕਟਾਈ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਵਿਨਾਸ਼ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਹਨ। ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਵਿਗੜਦੇ ਹਾਲਾਤ ਤੋਂ ਸਭ ਜਾਣੂ ਹਨ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੁਲਕ ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਨਾਲ ਜੂਝ ਰਹੇ ਹਨ। ਵਾਤਾਵਰਣ ਸੰਤੁਲਨ ਨੂੰ ਬਣਾਏ ਰੱਖਣ ਦੇ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਸਭ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ 'ਕੁਦਰਤ ਵੱਲ ਵਾਪਸ ਚੱਲ' ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਪਾਲਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਉਹ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਦ ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਸਹੀ ਤਾਲਮੇਲ ਬਣਾ ਕੇ ਹਰ ਸੰਭਵ ਉੱਦਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਦੌੜ ਵਿੱਚ ਕੁਦਰਤ ਤੇ ਆਂਚ ਨਾ ਆਵੇ। ਇਸ ਲਈ ਵਾਤਾਵਰਣ ਸੰਬੰਧੀ ਸਾਂਝੀ ਸਮੱਸਿਆ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਦੇ ਲਈ ਸਾਂਝੇ ਉੱਦਮ ਦੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਤਾਂਕਿ ਕੁਦਰਤ, ਮਨੁੱਖਤਾ ਅਤੇ ਸੱਭਿਅਤਾ ਨੂੰ ਬਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ।

ਮਈ-ਜੂਨ 2013 ਤੋਂ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ 'ਪਾਲਿਕਾ ਸਮਾਚਾਰ' ਨਵੇਂ ਕਲੇਵਰ ਵਿੱਚ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਲੇਖਕਾਂ/ਪਾਠਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਹਿਯੋਗ ਲਈ ਅਸੀਂ ਆਭਾਰੀ ਹਾਂ। ਉਮੀਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਕੀਮਤੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸੁਝਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਰਹੋਗੇ।

ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ

ਸੰਪਾਦਕੀ ਮੰਡਲ

ਸਰਪ੍ਰਸਤ

ਜਲਜ ਸ੍ਰੀਵਾਸਤਵ

ਪ੍ਰਧਾਨ

ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ

ਵਿਕਾਸ ਆਨੰਦ

ਉਪ ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ

ਆਰ. ਕੇ. ਗੌੜ

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਸੰਪਾਦਕ

ਅਨੀਤਾ ਜੋਸ਼ੀ

ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸੰਪਾਦਕ

ਰਵਿੰਦਰ ਨੰਦਾ

ਸਹਾਇਕ ਸੰਪਾਦਕ

ਰੀਮਾ ਕਾਮਰਾ

ਸਹਿਯੋਗ

ਸੁਮਨ ਕੁਮਾਰ

ਮੁੱਲ

ਇਕ ਕਾਪੀ : ₹ 20/- ਰੁ.

ਸਾਲਾਨਾ : ₹ 100/- ਰੁ.

ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਲਈ : ₹ 400/- ਰੁ.

ਬਿਰਹਾ ਦਾ ਸੁਲਤਾਨ : ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ	3	ਦੋ ਕਵਿਤਾਵਾਂ
ਖੁਦਾ ਖ਼ੈਰ ਕਰੇ - ਆਂਤਰਿਕ ਪੀੜਾਂ ਦੀ ਗਾਥਾ	5	ਡਾ. ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਰਾਜ ਥਾਪਰ
ਦੋ ਗ਼ਜ਼ਲਾਂ	8	ਹਰਿਭਜਨ ਸਿੱਧੂ ਮਾਨਸਾ
ਨਵੀਂ ਕੋਂਪਲ (ਕਹਾਣੀ)	9	ਰਤਨ ਸਿੰਘ
ਗ਼ਜ਼ਲ	11	ਮਲਕੀਅਤ 'ਸੁਹਲ'
ਦੋ ਗ਼ਜ਼ਲਾਂ	12	ਜਗੀਰ ਸੱਧਰ
ਤੂੰ ਤੇ ਉਹ (ਕਹਾਣੀ)	13	ਮਨਮੋਹਨ ਕੌਰ
ਬੱਚੇ ਅਤੇ ਧਨਰਾਸ਼ੀ ਪ੍ਰਬੰਧਨ (ਲੇਖ)	15	ਸੁਰਿੰਦਰ ਕੌਰ ਛਾਬੜਾ
ਭੋਗ 'ਤੇ ਜ਼ਰੂਰ ਆਉਣਾ (ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ)	17	ਜਸਬੀਰ ਢੰਡ
ਚਿੜੀਆਂ ਦਾ ਬੇਨਤੀ ਪੱਤਰ (ਬਾਲ ਕਹਾਣੀ)	18	ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੋਢੀ
ਕਿਸਮਤ (ਬਾਲ ਕਹਾਣੀ)	19	ਬਾਜ ਸਿੰਘ ਮਹਿਲੀਆ
ਰੁੱਖ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਸ਼ਾਨ ਹਨ (ਬਾਲ ਗੀਤ)	20	ਕੁਲਵੰਤ ਗਿੱਲ
ਪਰੀਸ਼ਦ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ	21	-----

ਇਸ ਅੰਕ ਵਿੱਚ ਛਪੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸੰਪਾਦਕੀ ਮੰਡਲ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਨਗਰ ਪਾਲਿਕਾ ਪਰੀਸ਼ਦ ਦਾ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ। ਸੰਪਾਦਕ ਨੂੰ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸੋਧ, ਕਾਂਟ-ਛਾਂਟ ਆਦਿਕ ਕਰਨ ਦਾ ਪੂਰਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਵਾਦ ਦਾ ਜੁਡੀਸ਼ਲ ਖੇਤਰ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਹੋਵੇਗਾ।

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਨਗਰ ਪਾਲਿਕਾ ਪਰੀਸ਼ਦ ਲਈ ਅਨੀਤਾ ਜੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਅਤੇ ਨੂਤਨ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼, ਐਫ-89/12, ਓਖਲਾ ਇੰਡਸਟ੍ਰੀਅਲ ਏਰੀਆ ਫੇਜ਼-1, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ- 110020 ਤੋਂ ਛਪੀ। (ਫੋਨ : 26817055)

ਸੰਪਰਕ ਸੂਤਰ : ਸੰਪਾਦਕ, ਪਾਲਿਕਾ ਸਮਾਚਾਰ (ਦੋ ਮਾਸਿਕ), ਕਮਰਾ ਨੰ: 1209, ਬਾਰੂਵੀਂ ਮੰਜ਼ਿਲ,

ਪਾਲਿਕਾ ਕੇਂਦਰ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ-110001

ਫੋਨ : 41501354-70/3209 ਵੈੱਬਸਾਈਟ : www.ndmc.gov.in

‘ਬਿਰਹਾ ਦਾ ਸੁਲਤਾਨ’ : ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ

6 ਮਈ, 1973 ਦਾ ਕਿਆਮਤੀ ਦਿਨ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਅੰਬਰਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁਆਚ ਗਈ। ਇਮਰੋਜ਼ ਨੇ ਉਹਦੇ ਨਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਕੈਨਵਸ ਉੱਤੇ ਕੁਝ ਲਕੀਰਾਂ ਵਿੱਚ ਚਿੱਤਰਿਆ, ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੌੜੀਆਂ ਦੀ ਉਸੇ ਕੰਧ ਉੱਤੇ ਲਾ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਹਦੀਆਂ ਇੱਟਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਖੁਣੀ ਹੋਈ ਏ... ‘ਸਦੀਆਂ ਪਿੱਛੋਂ ਕੋਈ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਸ਼ਾਇਰ ਹੁੰਦਾ ਏ, ਜਿਹਦੇ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪਰਾ-ਇਤਿਹਾਸਕ ਵੇਲਿਆਂ ਦੇ ਪਰਛਾਵੇਂ ਕੰਬਦੇ ਨੇ, ਪਰਾ-ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਉਹ ਪਰਛਾਵੇਂ ਵੀ, ਜੋ ਸਮੇਂ ਤੇ ਸਥਾਨ ਦੀ ਪਕੜ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੇ ...7 ਮਈ, 1987 ਦਾ ਦਿਨ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਦਿੱਲੀ ਦੂਰਦਰਸ਼ਨ ਨੇ, ਸ਼ਿਵ ਉੱਤੇ ਬਣਦੀ ਫਿਲਮ ਦੀ ਸ਼ੂਟਿੰਗ ਮੇਰੇ ਘਰ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਘਰ ਦੀਆਂ ਵੀ ਅੱਧੀਆਂ ਪੌੜੀਆਂ ਉੱਤਰੀ ਸਾਂ, ਤੇ ਮਨ ਦੀਆਂ ਵੀ। ਉਹਨਾਂ ਪੌੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਖਲੋ ਕੇ ਮੈਂ ਆਖਿਆ - “ਇਹ ਮੇਰੇ ਘਰ ਦੀਆਂ ਉਹ ਪੌੜੀਆਂ ਨੇ, ਜਿੱਥੇ ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਅਜੇ ਵੀ ਖਲੋਤੀ ਹੋਈ ਏ। ਉਹ ਜਦੋਂ ਵੀ ਆਉਂਦਾ ਸੀ, ਇਹ ਪੌੜੀਆਂ ਚੜ੍ਹਦਿਆਂ ਉਹਦੀ ਪਹਿਲੀ ਆਵਾਜ਼ ਹੁੰਦੀ ਸੀ - ‘ਦੀਦੁਆ! ਮੈਂ ਆ ਗਿਆ...’

- ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਪ੍ਰੀਤਮ

ਪੇਸ਼ ਹੈ ‘ਬਿਰਹਾ ਦੇ ਸੁਲਤਾਨ’ ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ ਦੀਆਂ ਦੋ ਕਵਿਤਾਵਾਂ

(1) ਕਿਸਮਤ

ਅੱਜ ਕਿਸਮਤ ਮੇਰੇ ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਹੈ ਕਿਸ ਮੰਜ਼ਲ ਤੇ ਆਣ ਖੜੀ ਜਦ ਗੀਤਾਂ ਦੇ ਘਰ ਨੁਰਾ ਹੈ ਤੇ ਬਾਹਰ ਮੇਰੀ ਧੁੱਪ ਚੜ੍ਹੀ।

ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ’ਚ ਮੇਰੇ ਗੀਤਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਇਕ ਚਿਹਰਾ ਵੀ ਵਾਕਿਫ਼ ਨਹੀਂ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਮੇਰੇ ਗੀਤਾਂ ਨੂੰ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਦੇਵੇ ਗਲੀ ਗਲੀ।

ਮੈਨੂੰ ਲੋਕ ਕਹਿਣ ਮੇਰੇ ਗੀਤਾਂ ਨੇ
ਮਹਿਕਾਂ ਦੀ ਜੂਨ ਹੰਢਾਈ ਹੈ
ਪਰ ਲੋਕ ਵਿਚਾਰੇ ਕੀ ਜਾਨਣ
ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਵਿਥਿਆ ਦਰਦ ਭਰੀ।

—

ਮੈਂ ਹੰਝੂ ਹੰਝੂ, ਰੋ ਰੋ ਕੇ
ਆਪਣੀ ਤਾਂ ਅਉਧ ਹੰਢਾ ਬੈਠਾਂ
ਕਿੰਜ ਅਉਧ ਹੰਢਾਵਾਂ ਗੀਤਾਂ ਦੀ
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਤਕਦੀਰ ਸੜੀ।

—

ਬਦਕਿਸਮਤ ਮੇਰੇ ਗੀਤਾਂ ਨੂੰ
ਕਿਸ ਵੇਲੇ ਨੀਂਦਰ ਆਈ ਹੈ
ਜਦ ਦਿਲ ਦੇ ਵਿਹੜੇ ਪੀੜਾਂ ਦੀ
ਹੈ ਗੋਡੇ ਗੋਡੇ ਧੁੱਪ ਚੜ੍ਹੀ।

—

ਇਕ ਸੂਰਜ ਨੇ ਮੇਰੇ ਗੀਤਾਂ ਨੂੰ
ਕਿਰਨਾਂ ਦੀ ਦਾਅਵਤ ਜਦ ਆਖੀ
ਇਕ ਬੁਰਕੀ ਮਿੱਸੇ ਚਾਨਣ ਦੀ
ਗੀਤਾਂ ਦੇ ਸੰਘ ਵਿੱਚ ਆਣ ਅੜੀ।

—

ਮੇਰੀ ਗੀਤਾਂ ਭਰੀ ਕਹਾਣੀ ਦਾ
ਕਿਆ ਅੰਤ ਗਜ਼ਲ ਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ
ਜਦ ਆਈ ਜਵਾਨੀ ਗੀਤਾਂ ਤੇ
ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਅਰਥੀ ਉੱਠ ਚੱਲੀ।

—o—

(2) ਰੁੱਖ

ਕੁਝ ਰੁੱਖ ਮੈਨੂੰ, ਪੁੱਤ ਲੱਗਦੇ ਨੇ
ਕੁਝ ਰੁੱਖ ਲੱਗਦੇ ਮਾਂਵਾਂ

ਕੁਝ ਰੁੱਖ ਨੂੰਹਾਂ ਧੀਆਂ ਲੱਗਦੇ
ਕੁਝ ਰੁੱਖ ਵਾਂਗ ਭਰਾਵਾਂ

ਕੁਝ ਰੁੱਖ ਮੇਰੇ ਬਾਬੇ ਵਾਕਣ
ਪੱਤਰ ਟਾਂਵਾਂ ਟਾਂਵਾਂ

ਕੁਝ ਰੁੱਖ ਮੇਰੀ ਦਾਦੀ ਵਰਗੇ
ਚੂਰੀ ਪਾਵਣ ਕਾਂਵਾਂ

ਕੁਝ ਰੁੱਖ ਯਾਰਾਂ ਵਰਗੇ ਲੱਗਦੇ
ਚੁੰਮਾਂ ਤੇ ਗਲੂ ਲਾਵਾਂ

ਇਕ ਮੇਰੀ ਮਹਿਬੂਬਾ ਵਾਕਣ
ਮਿੱਠਾ ਅਤੇ ਦੁਖਾਵਾਂ

ਕੁਝ ਰੁੱਖ ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਕਰਦਾ ਏ
ਮੋਢੇ ਚੁੱਕ ਖਿਡਾਵਾਂ

ਕੁਝ ਰੁੱਖ ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਕਰਦਾ ਏ
ਚੁੰਮਾਂ ਤੇ ਮਰ ਜਾਵਾਂ

ਕੁਝ ਰੁੱਖ ਜਦ ਵੀ ਰਲ ਕੇ ਝੂਮਣ
ਤੇਜ਼ ਵਗਣ ਜਦ ਵਾਵਾਂ

ਸਾਵੀ ਬੋਲੀ ਸਭ ਰੁੱਖਾਂ ਦੀ
ਦਿਲ ਕਰਦਾ ਲਿਖ ਜਾਵਾਂ

ਮੇਰਾ ਵੀ ਇਹ ਦਿਲ ਕਰਦਾ ਏ
ਰੁੱਖ ਦੀ ਜੂਨੇ ਆਵਾਂ

ਜੇ ਤੁਸਾਂ ਮੇਰਾ ਗੀਤ ਹੈ ਸੁਣਨਾ
ਮੈਂ ਰੁੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਗਾਵਾਂ

ਰੁੱਖ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਵਰਗੇ ਨੇ
ਜਿਉਂਣ ਰੁੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਛਾਂਵਾਂ।

(‘ਬਿਰਹਾ ਦਾ ਸੁਲਤਾਨ’ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚੋਂ
ਧੰਨਵਾਦ ਸਹਿਤ)

ਖੁਦਾ ਖੈਰ ਕਰੇ - ਆਂਤਰਿਕ ਪੀੜਾਂ ਦੀ ਗਾਥਾ

ਡਾ. ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਰਾਜ ਥਾਪਰ

‘ਖੁਦਾ ਖੈਰ ਕਰੇ’ ਸ਼ਾਇਰ ਰਾਜਿੰਦਰ ਆਤਿਸ਼ ਦਾ ਪੀੜਾਂ ਮੱਲੀ ਬੈਠਾ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ-ਕਾਵਿ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਆਪਣੀ ਜੀਵਨ ਸਾਥਣ ਮਰਹੂਮ ਮਨਜੀਤ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਦੇ ਛੇਤੀ ਮਗਰੋਂ ਭਾਵ 2014 ਵਿੱਚ ਆਤਿਸ਼ ਨੇ ਇਹ ਭਾਵ-ਭਿੰਨੀ ਪੁਸਤਕ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਹੱਥਲੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਇਰ ਦੀਆਂ ਸੌ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰਚਨਾਵਾਂ ਸ਼ਾਮਿਲ ਨੇ। ਲੰਮੀਆਂ, ਛੋਟੀਆਂ ਤੇ ਬਹੁਤ ਛੋਟੀਆਂ ਨਜ਼ਮਾਂ। ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਨਜ਼ਮਾਂ ਆਤਿਸ਼ ਨੇ ਆਪਣੀ ਵਿਫ਼ੜ ਚੁੱਕੀ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਤ ਹੋ ਕੇ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ। ਵਿਫ਼ੜੇ ਸਾਥ ਮਗਰੋਂ ਜਿਵੇਂ ਅਭੁੱਲ ਯਾਦਾਂ ਨੂੰ ਹਾਵੇ ਤੇ ਹੌਕਿਆਂ ਨਾਲ ਇਕ-ਇਕ ਕਰਕੇ ਉਲੱਦਿਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦਾ ਇਹ ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਉਸ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਕਾਵਿ-ਰਚਨਾ ਨਾਲੋਂ ਭਿੰਨ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਨਜ਼ਰੀਆ ਬਦਲਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਵਧੇਰੇ ਭਾਵੁਕ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਆਤਮਾ ਵਲੂੰਧਰੀ ਗਈ ਹੈ। ਘਰ ਵਿੱਚ ਰੌਣਕ ਦੀ ਗ਼ੈਰਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿੱਚ ਮਾਨਸਿਕ ਅਸਥਿਰਤਾ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਰੂਪ ਧਾਰ ਗਈ ਹੈ। ਇਕਲਾਪੇ ਦੀ ਘੁਟਣ ’ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਣ ਦੀ ਤਾਂਘ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ ਦੀ ਹਰ ਕਿਰਨ ਦੀ ਡੋਰ ਅਫ਼ੋਹ ਛਟਪਟਾਹਟ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਰਾਜਿੰਦਰ ਆਤਿਸ਼ ਦੀ ਪੀੜਾਂ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਹੱਥਲੀ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਆਰੰਭ ’ਚ ਲਿਖੀ ‘ਸ਼ਬਦ-ਅਕਥ’ ਨਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ’ਚੋਂ ਉਜਾਗਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਲਿਖਦਾ ਹੈ, “ਧੁੱਪ ਗੁਆਚ ਗਈ ਹੈ ਜਾਂ ਸੂਰਜ ਕੋਲ ਵਾਪਸ ਚੱਲੀ ਗਈ ਹੈ। ਕਦੇ ਇੰਜ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇੱਥੇ ਕਿਤੇ ਕਮਰੇ ਦੇ ਕਿਸੇ ਕੋਨੇ ਵਿੱਚ ਦੁਬਕ ਗਈ ਹੈ। ਕੰਧ ਉੱਪਰ ਪੈਂਦਾ ਪਰਛਾਂਵਾਂ ਪਿਘਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਫ਼ਰਸ਼ ਵਿੱਚ ਜੀਰ ਕੇ ਸਮਾ ਜਾਏਗਾ। ਖਿੜਕੀ ਥਾਣੀਂ ਝਾਕਦਾ ਮੁੱਠੀ ਭਰ ਆਕਾਸ਼ ਸਮੇਂ ਦਾ ਮੂੰਹ ਚਿੜ੍ਹਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।...ਲੋਗ ਹਨ ਜਾਂ ਰੰਗ-ਬਿਰੰਗੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨਾਲ ਸਿੰਗਾਰੇ ਅਸਥੀ ਕਲਸ਼ਾਂ ਦੀ ਭੀੜ ਤੁਰੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਦੇ ਕਦਾਈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਉੱਪਰ ਦੇਹ ਹੋਣ ਦਾ ਭੁਲੇਖਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਅਰਧਸਤ ਨਦੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਹ

ਆਇਆ ਹਾਂ, ਰਹਿੰਦਾ ਅਰਧਸਤ ਮੇਰੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਤੁਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਮਰੇ ਦੀ ਹਰ ਵਸਤੂ ਨਾਲ ਉਸ ਅਰਧਸਤ ਦਾ ਕੀ ਨਾਤਾ ਹੈ?...ਕਮਰੇ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਆਵਾਜ਼ ਮਨਫ਼ੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਇਕ ਸਾਥ ਗੁੰਮ ਗਿਆ ਹੈ।...ਕੁਝ ਭੁੱਲਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਾਂ ਹੋਰ ਯਾਦ ਆਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।”

ਰਾਜਿੰਦਰ ਆਤਿਸ਼ ਦਾ ਉਪਰੋਕਤ ਇਕਬਾਲ ਉਸ ਦੀਆਂ ਮਨੋਗੁੰਥੀਆਂ ਦੀ ਥਹ ਪਾਉਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਵਿਚਲਨ, ਬੇਗਾਨਗੀ ਤੇ ਅਜਨਬੀਅਤ ਵਾਲੀ ਹਾਲਤ ਹੀ ਇਸ ‘ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ ਕਾਵਿ’ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਹਰ ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੀ ਵਿਫ਼ੜੀ ਸਾਥਣ ਪ੍ਰਤੀ ਪ੍ਰੇਮ-ਪਿਆਰ, ਗਿਲੇ ਸ਼ਿਕਵੇ, ਨਿਹੋਰੇ ਆਦਿ ਉਭਾਰਵੇਂ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਦੇ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਦਿਲ ਦਾ ਵਿਰਲਾਪ ਥੰਮਿਆਂ ਨਹੀਂ ਥੰਮਦਾ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਉਹ ਹੱਥਲੇ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਦੀ ਮੁੱਢਲੀ ਕਵਿਤਾ ’ਚ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ :

ਮੈਂ ਅੱਜ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ

ਗੀਤਾਂ ਨੂੰ

ਲਿਖੀ ਅਣਲਿਖੀ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ

ਵਿਸਾਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ

ਸਭ ਕੁਝ ਭੁਲਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ

ਯਾਦਾਂ ਦੀ ਕੈਨਵਸ ਤੋਂ

ਸਭ ਕੁਝ ਮਿਟਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। (ਪੰਨਾ-9)

ਦਰਅਸਲ ਰਾਜਿੰਦਰ ਆਤਿਸ਼ ਨੇ ਇਸ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ ਕਾਵਿ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਇਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਘਟਨਾਕ੍ਰਮ ਦੇ ਆਧਾਰ ’ਤੇ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਜੀਵਨ ਸਾਥਣ ਦੇ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੇ ਮੌਤ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਹੋਏ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੌਰਾਨ ਉਸ ਨਾਲ ਹੋਏ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਕਈ ਥਾਈਂ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਗਏ ਹਨ। ਕਵੀ ਨੂੰ ਅਹਿਮ ਮੌਕਿਆਂ ਉੱਪਰ ਜੀਵਨ ਸਾਥਣ ਵੱਲੋਂ ਕਹੇ ਬੋਲ ਉਚੇੜਦੇ ਹਨ :

ਆਖ਼ਰੀ ਦਮ

ਅੰਤਿਮ ਪਲਾਂ ਵਿੱਚ

ਉਸ ਕਿਹਾ ਸੀ

ਸਿਵਾਇ ਤੇਰੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ”

ਹੁਣ ਘਰ ਆਪਣੇ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ। (ਪੰਨਾ-10)

ਪਤਨੀ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਬੋਲਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਉਦਾਸ ਸੁਰ ਦਾ ਆਗਾਜ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਤੀ-ਪਤਨੀ ਘਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਆਹਮੋ-ਸਾਹਮਣੇ ਵਿਚਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਤਨੀ ਗਿਆਨ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੀ ਜੀਵਨ ਦੇ ਆਦਿ ਤੇ ਅੰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਛੂੰਹਦੀ ਹੈ। ਮਾਹੌਲ ਬਹੁਤ ਹੀ ਗਮਗੀਨ ਹੈ। ਪਤੀ ਆਪਣੇ ਨਾਲੋਂ ਵਿਛੜਦੀ ਤੇ ਮੌਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟਾਉਂਦੀ ਪਤਨੀ ਦੇ ਸਨਮੁੱਖ ਲਾਚਾਰੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੈ। ਇਹੀ ਬੇਬਸੀ ਉਦੋਂ ਸੰਤਾਪ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਪਾਠਕ ਉਸ ਦੀ ਨਜ਼ਮ ‘ਉੱਨੀ ਜਨਵਰੀ’ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਤਰਾਂ ਦੇ ਰੂ-ਬ-ਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ :

ਉਸ ਆਪਣਾ ਆਖ਼ਰੀ ਸੁਆਸ

ਬਾਹਰ ਉਲੱਦਿਆ

ਤੇ ਵੈਨਟੀਲੈਂਟਰ ਚੁੱਪ ਹੋ ਗਿਆ

ਹੋਸ਼ ਗੁੰਮ ਹਵਾਸ ਗੁੰਮ

ਨਜ਼ਰ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਗੁੰਮ। (ਪੰਨਾ-11)

ਇਸ ‘ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ ਕਾਵਿ’ ਦੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ‘ਭਾਣਾ’ ਤੇ ‘ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ’ ਵੀ ਇਸੇ ਘਟਨਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਹਨ। ਵਰਤ ਗਏ ਭਾਣੇ ਉੱਪਰ ਕਵੀ ‘ਸੁਪਨਾ’ ਜਾਂ ‘ਹਕੀਕਤ’ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਚਿੰਨ੍ਹ ਲਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਅਛੋਕਰ ਕਰ ਦੇਣਾ ਲੋਚਦਾ ਹੈ। ਕਵੀ ਸੁਪਨਮਈ ਸੰਸਾਰ ਸਿਰਜ ਕੇ ਆਪਣੇ ਵਿੱਚੋਂ ਆਪੇ ਦੇ ਮਨਫੀ ਹੋਣ ’ਤੇ ਝੂਰਦਾ ਹੈ। ਨਾ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਵੱਸ ਵਿੱਚ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ‘ਅਪੂਰਨਤਾ’ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ। ‘ਕੀਤੇ’ ਜਾਂ ‘ਅਣਕੀਤੇ’ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਜੁੱਟ ਉਸ ਦੀ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਝੰਜੋੜਦੇ ਹਨ। ਸ਼ਾਇਰ ਨਿੱਜੀ ਦੁੱਖ ਤੋਂ ਪਰ-ਪੀੜਾਂ ਵੱਲ ਅਹੁਲਦਾ ਹੈ, ਹਸਪਤਾਲ ਦੇ ਮਰੀਜ਼, ਮੌਤ ਦਾ ਭੈਅ ਤੇ ਖੈਰ-ਸੁਖ ਪੁੱਛਣ ਵਾਲੇ ਸਕੇ- ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਦਾ ਯਥਾਰਥਕ ਮਾਹੌਲ ਸਿਰਜਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ‘ਅੰਤਿਮ ਪੜਾਅ’ ਕਰਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਭਟਕਣ ਇਕਲਾਪੇ ਵਿੱਚ ਸਿਮਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ‘ਇਕੱਲ’, ‘ਬੰਦ ਗਲੀ ਦਾ ਆਖ਼ਰੀ ਮਕਾਨ’ ਤੇ ‘ਚੁੱਪ ਦੀ ਨਜ਼ਮ’ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੀ ਰੂਹ ਇਕਲਾਪੇ ਦਾ ਸੰਤਾਪ ਭੋਗਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੈ। ‘ਬੰਦ ਗਲੀ ਦਾ ਆਖ਼ਰੀ ਮਕਾਨ’ ਨਾਂ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚ ਹਾਲ-ਦੁਹਾਈ ਪਾਉਂਦਾ ਆਖਦਾ ਹੈ :

ਮੈਨੂੰ

ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਬਚਾਓ

ਮੈਂ ਇਸ

ਬੰਦ ਗਲੀ ਦੇ

ਆਖ਼ਰੀ ਮਕਾਨ ਵਿੱਚ

ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ। (ਪੰਨਾ 50-51)

ਸ਼ਾਇਰ ਰਾਜਿੰਦਰ ਆਤਿਸ਼ ਦੀ ਮਜਬੂਰੀ ਉਸ ਦੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਦਾ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਚਲਿਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਪਤਨੀ ਨਾਲ ਬਿਤਾਇਆ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਉਸ ਦੇ ਮਨ-ਮਸਤਕ ਉੱਪਰ ਹਾਵੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਪਤਾ ‘ਰਸੋਈ’, ‘ਸੀਮਾ ਸਮੇਂ ਦੀ’ ਤੇ ‘ਹਾਦਸਿਆਂ ਦੀ ਸਾਲਗਿਰਾ’ ਵਰਗੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ’ਚੋਂ ਭਲੀਭਾਂਤ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਬੇਜਾਨ ਵਸਤਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਸੰਵਾਦ ਰਚਾ ਕੇ ਆਪਣੀ ਪੀੜਾਂ ਦਾ ਵਿਆਖਿਆਨ ਕਰਨ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਹਰ ਤਰਕ ਦਾ ਅੰਤ ਉਸ ਦੀ ਵਿਛੜੀ ਪਤਨੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨਾਲ ਹੀ ਮੁਕੰਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ‘ਰਸੋਈ-1’ ਨਜ਼ਮ ਦੀਆਂ ਇਹ ਸਤਰਾਂ ਧਿਆਨ ਗੋਚਰੇ ਹਨ :

ਅਕਸਰ

ਤਵੇ ’ਤੇ ਰੋਟੀ ਫੁੱਲਦੀ ਤੇ ਆਖਦੀ

ਮੈਂ ਜਾਣਦੀ ਹਾਂ

ਤੁਹਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਭੁੱਖ ਲੱਗੀ

ਤੇ ਮੈਂ ਹੱਸ ਛੱਡਦਾ

ਰੋਟੀ ਦੀ ਭੁੱਖ ਤਾਂ ਹੈ

ਪੇਟ ਵਿੱਚ ਲੱਗਦੀ

ਪਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ

ਮੈਨੂੰ ਤੇਰੀ ਭੁੱਖ ਲੱਗਦੀ ਹੈ? (ਪੰਨਾ-70)

‘ਦੁੱਖ-ਸੁੱਖ’ ਨਾਮੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੂੰ ਉਹ ਦੁੱਖ-ਸੁੱਖ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਤੋਂ ਅਨਜਾਣ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ‘ਘਰ ਦਾ ਸੁਪਨਾ’ ਨਜ਼ਮ ’ਚ ਉਹ ਆਪਣੇ ‘ਘਰ’ ਤੋਂ ਅਨਜਾਣ ਹੈ। ਭਾਵ ਦੁੱਖ-ਸੁੱਖ ਤੇ ਘਰ-ਬਾਰ ਵਿਚਲਾ ਸ਼ਸ਼ੋਪੰਜ ਉਸ ਲਈ ਭਿਆਨਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਵਾਂਗ ਹੈ। ਇਸੇ ਦੁਚਿੱਤੀ ਵਿੱਚ ਉਹ ਆਪਣੀ ਜੀਵਨ ਸਾਥਣ ਦੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਭੁਲਾਉਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ‘ਬੀਤੇ ਪਲ’ ਉਸ ਦੀ ਇਸ ਪ੍ਰਤੀਬੱਧਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟਾਉਂਦੀ ਹੈ :

ਅਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਭੁੱਲ ਸਕਦੇ ਹਾਂ

ਨਾਲ ਤੇਰੇ ਬਿਤਾਈ

ਊਣੀਂ ਪੌਣੀ ਸਦੀ?
ਸਾਡੇ ਸਾਹਾਂ ਵਿੱਚ ਰਚ ਗਿਆ ਹੈ
ਬੀਤੇ ਦਾ ਹਰ ਪਲ
ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਲਿਆ ਗਿਆ
ਸਮੇਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ। (ਪੰਨਾ-82)

ਆਪਣੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਦੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਪੰਨਿਆਂ 'ਚੋਂ ਆਤਿਸ਼ ਵਿਛੜੀ ਰੂਹ ਨੂੰ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਪੁਕਾਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਉਸਨੂੰ ਕਈ ਪ੍ਰਸੰਗ ਛੋਹ ਕੇ ਉਲਾਹਮੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। 'ਇਕ ਆਵਾਜ਼ ਉਹਦੀ', 'ਲੌਂਗ ਡਰਾਈਵ', 'ਪੰਜਵਾਂ ਕੱਪ' ਤੇ 'ਉਦਾਸ ਕਿਤਾਬ' ਆਦਿ ਨਜ਼ਮਾਂ ਉਸ ਦੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਾਵ ਪਨਪਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਨੂੰ 'ਨਦੀ' ਵਾਂਗ ਚੇਵੇਂ ਡੁੱਬਦੇ ਜਾਪਦੇ ਹਨ। ਕਵੀ ਨੂੰ ਵਿਛੜੀ ਪਤਨੀ ਦੇ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਉੱਪਰ ਕੀਤੇ ਅਪੂਰਨ ਵਾਅਦੇ ਸੁਲਗਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਮੇਜ਼ ਉੱਪਰ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਚਾਹ ਪੀਂਦਿਆਂ ਪੰਜਵੇਂ ਕੱਪ ਵੱਲ ਵੇਖ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਗ਼ੈਰ-ਹਾਜ਼ਰੀ 'ਤੇ ਰਸ਼ਕ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਦਿਨ ਦੇ ਚੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਛਿਪਣ ਦੀ ਕੋਈ ਹੋਸ਼ ਨਹੀਂ, ਨੀਰਸ ਜਿਹੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਉਸ ਲਈ ਇਕ 'ਉਦਾਸ ਕਿਤਾਬ' ਵਾਂਗ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਮਰਹੂਮ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਵਾਅਦਾ-ਖ਼ਿਲਾਫ਼ੀ ਲਈ ਕੋਸਦਾ ਹੋਇਆ ਆਖਦਾ ਹੈ :

ਤੂੰ ਇਕ ਦਿਨ ਆਪੇ ਹੀ ਕਿਹਾ ਸੀ
ਬੱਚੇ ਵੱਡੇ ਹੋ ਜਾਣ
ਇਕ ਦਿਨ ਲੌਂਗ ਡਰਾਈਵ 'ਤੇ ਚੱਲਾਂਗੇ
ਤੇ ਤੂੰ ਇਕੱਲੀ ਤੁਰ ਗਈ
ਲੌਂਗ ਡਰਾਈਵ 'ਤੇ
ਜਿਸ ਦੀ ਕੋਈ ਵਾਪਸੀ ਨਹੀਂ। (ਪੰਨਾ-63)

ਸ਼ਾਇਰ ਆਂਤਰਿਕ ਪੀੜਾਂ ਨੂੰ ਪਾਠਕਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕਾਵਿਮਈ ਅੰਦਾਜ਼ ਨੂੰ ਅਪਨਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਗ਼ੈਰ-ਹਾਜ਼ਰ ਪਤਨੀ ਦੀ ਥਾਂ ਉਹ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਵਸਾਉਣਾ ਲੋਚਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਲੀਲਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਥਹ ਪਾਉਣ ਦੇ ਆਹਰ ਵਿੱਚ ਵੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਦੁਚਿੱਤੀ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਪੀੜਾਂ ਸਾਂਝੀ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਆਪਣੇ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਿਤ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। 'ਹੁਕਮ ਦੇ ਬੱਧੇ' ਨਜ਼ਮ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੀ ਇਹੀ ਸੁਰ ਉੱਭਰਦੀ ਹੈ :

ਸਾਡੀਆਂ ਮਜ਼ਬੂਰੀਆਂ ਦਾ

ਲੇਖਾ ਜੋਖਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਤੇ ਨਾ ਹੀ
ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮੁਖ਼ਾਤਿਬ ਕੋਈ ਬਿਨੈ ਪੱਤਰ
ਕਿਸੇ ਦੇ ਨਾਮ
ਇਸ ਸਭ ਕੁਝ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਸੁਣਨ ਵਾਲਾ
ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ
ਮੈਂ ਆਪ ਹੀ ਇਸ ਦਾ

ਪਾਠਕ ਹਾਂ ਤੇ ਸਰੋਤਾ ਵੀ। (ਪੰਨੇ 101-102)
 ਉਸ ਦੀਆਂ 'ਅਣਬੁੱਝ' 'ਦੁਆ' ਤੇ 'ਅਸਥੀ ਕਲਜ਼' ਨਜ਼ਮਾਂ 'ਚੋਂ ਉਸ ਦਾ ਅਹਿਦ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਰ ਵਿਛੜੀ ਰੂਹ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿੱਚ ਸਮੇਟ ਲੈਣ ਦੀ ਲੋਚਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਉਸ ਵਰਗੇ 'ਹੁਸਨ' ਤੇ 'ਸ਼ਬਦ' ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਕਾਰਨ ਉਸ ਦਾ ਇਹ ਇਕ ਭਰਮ ਬਣ ਕੇ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਤਿਸ਼ ਨੂੰ ਉਸ ਵਰਗਾ ਕੋਈ ਵੇਖਣ ਦੀ ਲੋਚਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਉਹ 'ਬੀਤ ਰਹੇ ਸਮੇਂ' ਨੂੰ ਆਪਣਾ 'ਅੰਦਾਜ਼' ਬਦਲਣ ਦੀ ਅਰਜ਼ੋਈ ਕਰਦਾ ਹੈ। 'ਦੁਆ' ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚ ਉਹ ਪਤਨੀ ਵੱਲੋਂ ਮੌਤ ਮੰਗਣ ਦੀ ਸਰਾਪੀ ਦੁਆ ਨੂੰ ਲਾਹਣਤਾਂ ਪਾਉਂਦਾ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ :

ਉਸ ਰੋਜ਼
ਤੇਰੀ ਮੰਗੀ ਹੋਈ ਦੁਆ -
'ਉੱਪਰ ਵਾਲਿਆ'
ਜੇ ਤੂੰ ਹੈਂ ਜ਼ਰਾ ਹੋਰ ਨੀਚੇ ਆ!
ਹੋ ਸਕੇ ਤਾਂ
ਥੱਲੇ ਹੋ ਕੇ ਸੁਣ
ਜਾਂ ਤਾਂ ਦੁੱਖ ਨਿਵਾਰ ਦੇ ਮੇਰਾ
ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਰਲਾ ਲੈ
ਇਹ ਜੀਣਾ ਵੀ ਕੋਈ ਜੀਣਾ ਹੈ। (ਪੰਨਾ-47)

ਰਾਜਿੰਦਰ ਆਤਿਸ਼ ਦੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚਲੇ ਬਿੰਬ ਜਿਵੇਂ ਸੀਵੇਂ, ਰਾਖ, ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਢੇਰੀ, ਆਣਾ-ਜਾਣਾ, ਸੁਪਨਾ, ਵਿਯੋਗ, ਉਦਾਸ ਪਲ ਆਦਿ ਤ੍ਰਾਸਦਿਕ ਮਾਹੌਲ ਸਿਰਜਦੇ ਹਨ। ਕਵੀ ਦੇ ਯਥਾਰਥਕ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚੋਂ ਉਗਮੀ ਹਰ ਰਚਨਾ ਇਕ ਨਿਵੇਕਲਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸਿਰਜਦੀ ਹੈ। ਸਿੱਧੀ ਸਪਾਟ ਤੇ ਸਰਲ ਭਾਸ਼ਾ ਕਾਰਨ ਇਸ ਦੀ ਸਾਰਥਕਤਾ ਹੋਰ ਵਧ ਗਈ ਹੈ। ਕਵੀ ਦੀ ਆਂਤਰਿਕ ਪੀੜਾਂ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਤੱਕ ਝੰਜੋੜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

8/20, ਥਰਡ ਫਲੋਰ, ਈਸਟ ਪੰਜਾਬੀ ਬਾਗ਼,
 ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ-26

ਦੋ .ਗਜ਼ਲਾਂ/ਹਰਿਭਜਨ ਸਿੱਧੂ ਮਾਨਸਾ

ਫਿਜ਼ਾ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਹੈ ਗਰਮੀ, ਰੁੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਛਾਂਵਾਂ ਹੇਠ ਚੱਲੋ।
ਵਕਤ ਦਾ ਵੀ ਤਕਾਜ਼ਾ ਹੈ, ਸਿਆਣੀਆਂ ਰਾਵਾਂ ਹੇਠ ਚੱਲੋ।
ਮਾਯੂਸੀਆਂ, ਮਹਿਰੂਮੀਆਂ, ਸ਼ਗਨਾਂ ਜਾਂ ਚਾਵਾਂ ਹੇਠ ਚੱਲੋ।
ਜਦ ਵੀ ਚੱਲੋ ਕਿਸੇ ਦੇ ਨਾਲ, ਮੋਹ ਦਿਆਂ ਭਾਵਾਂ ਹੇਠ ਚੱਲੋ।
ਤੁਹਾਡੀ ਵੀ ਇਕ ਹਸਤੀ ਹੈ, ਪਹਿਚਾਣ ਹੈ ਅਲੱਗ ਤੁਹਾਡੀ,
ਆਪਣੇ ਵਜੂਦ ਨੂੰ ਹੀ ਪਰਖੋ, ਨਾ ਬੇਗਾਨੇ ਨਾਵਾਂ ਹੇਠ ਚੱਲੋ।
ਕਿਉਂ ਮਰੋਂ ਮੌਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਕਾਹਤੋਂ ਤਵਾਜ਼ਨ ਭਲਾ ਖੋਵੋ,
ਕੋਈ ਆਖਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਨਾ ਤਣਾਵਾਂ ਹੇਠ ਚੱਲੋ।
ਕੀ ਫ਼ਾਇਦਾ ਮਨ-ਮੱਤੀਆਂ ਦਾ, ਹਰ ਗੱਲ ਦੀ ਸੀਮਾ ਬੰਨ੍ਹੋ,
ਕੁਝ ਕਰੋ ਮਨ-ਆਈਆਂ ਵੀ, ਕੁਝ ਸੁਝਾਵਾਂ ਹੇਠ ਚੱਲੋ।
ਆਇਆ ਦੌਰ ਪਰਖਾਂ ਦਾ, ਪਰਚਮ ਕਾਬਲੀਅਤ ਦੇ ਝੁੱਲਣੇ,
ਚੱਲੋ, ਸਾਥ ਕਰੋ ਤਰਕਾਂ ਦਾ, ਨਾ ਇੱਲ-ਬਲਾਵਾਂ ਹੇਠ ਚੱਲੋ।

2.

ਬੜੇ ਸਿਤਮ ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੇ ਯਾਦ ਆਉਂਦੇ ਨੇ, ਜਦੋਂ ਘਰ ਕੱਲਿਆਂ ਹੋਈਏ।
ਰਾਹ ਭਟਕੇ ਲਮਹੇ ਮੁੜ ਝਾਤ ਪਾਉਂਦੇ ਨੇ, ਜਦੋਂ ਘਰ ਕੱਲਿਆਂ ਹੋਈਏ।
ਦਰੋ-ਦੀਵਾਰ 'ਤੇ ਛਾ ਜਾਂਦਾ ਏ, ਹੁਸਨ-ਓ-ਮਸਤੀ ਦਾ ਆਲਮ,
ਮਹਿਮਾਨ ਸੋਚਾਂ ਦੇ ਬੂਹੇ ਜਦ ਖੜਕਾਉਂਦੇ ਨੇ, ਜਦੋਂ ਘਰ ਕੱਲਿਆਂ ਹੋਈਏ।
ਹੱਡ ਹਰਾਮ ਹੈ ਮਨ, ਆਲਸੀ ਬੜੈ, ਨਿਸੱਤਾ ਹੋ ਸੌਣ ਦੀ ਕਰਦੈ,
ਕੁਝ ਫ਼ਰਜ਼ ਹੀ ਇਹਨੂੰ, ਕੰਨੋਂ ਫੜ ਉਠਾਉਂਦੇ ਨੇ, ਜਦੋਂ ਘਰ ਕੱਲਿਆਂ ਹੋਈਏ।
ਕੀ ਸਾਂ, ਕੀ ਬਣ ਗਏ ਯਾਰੋ, ਵਕਤਾਂ ਦੀ ਇਹ ਗਰਦਿਸ਼ ਹੈ ਕੇਹੀ,
ਕੁਝ ਜ਼ਲਜ਼ਲੇ ਤਾਂ ਹੁਣ ਵੀ ਅਹਿਲੋਂਦੇ ਨੇ, ਜਦੋਂ ਘਰ ਕੱਲਿਆਂ ਹੋਈਏ।
ਉਹ ਮਲ੍ਹੇ-ਝਾੜੀਆਂ, ਢਿੱਪਾਂ, ਉਹ ਕਿੱਧਰ ਗਏ ਖੇਤ ਟਿੱਬੀਆਂ ਵਾਲੇ,
ਰਾਹ-ਖਹਿੜੇ ਪੁਰਾਣੇ, ਅਜੇ ਵੀ ਯਾਦ ਆਉਂਦੇ ਨੇ, ਜਦੋਂ ਘਰ ਕੱਲਿਆਂ ਹੋਈਏ।
ਇਹ ਗਜ਼ਲਾਂ, ਗੀਤ, ਕਵਿਤਾਵਾਂ, ਕਿੱਥੇ ਜਾ ਪਹੁੰਚੀਆਂ ਨੇ ਅੱਜ ਵੇਖੋ,
ਸਲੋਕ ਫ਼ਰੀਦ ਬਾਬੇ ਦੇ ਅਜੇ ਵੀ ਦਿਲ ਧਰਾਉਂਦੇ ਨੇ, ਜਦੋਂ ਘਰ ਕੱਲਿਆਂ ਹੋਈਏ।

ਸਿੱਧੂ ਨਿਵਾਸ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨਗਰ, ਗਲੀ 3ਏ, ਕੋਰਟ ਰੋਡ,
ਮਾਨਸਾ-151505 (ਪੰਜਾਬ)

ਕਹਾਣੀ

ਨਵੀਂ ਕੌਂਪਲ

ਰਤਨ ਸਿੰਘ

ਸਵੇਰੇ ਹੀ ਸਵੇਰੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਕੁਲਕਰਨੀ ਕਾਫ਼ੀ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਆ ਬਿਰਾਜੇ ਤਾਂ ਬੀਵੀ ਨੂੰ ਕੁਝ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਈ।

ਏਥੇ ਕਾਫ਼ੀ ਹਾਊਸ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹਜ਼ਰਤ ਗੰਜ ਵਾਲਾ ਓਲਡ ਇੰਡੀਆ ਕਾਫ਼ੀ ਹਾਊਸ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਘਰ ਦੇ ਡਰਾਇੰਗ ਰੂਮ ਦੀ ਉਹ ਨੁੱਕਰ ਏ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਾਫ਼ੀ ਹਾਊਸ ਜਾਣ ਦੀ ਲਤ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ, ਉਹ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਆਪਣਾ ਕਾਫ਼ੀ ਹਾਊਸ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਨੇ।

ਕਾਫ਼ੀ ਹਾਊਸ!

ਇਹ ਉਹ ਥਾਂ ਏ, ਜਿੱਥੇ ਰੋਜ਼ ਉਤਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਸ਼ਾਮਾਂ ਨੂੰ ਉਹ, ਜੀਵਨ ਦੀ ਗਹਿਮਾ ਗਹਿਮੀ ਨਾਲ ਭਰ ਕੇ ਭਰੀ ਹੋਈ ਦੁਪਹਿਰ ਬਣਾ ਲਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਦੋਸਤਾਂ ਨਾਲ ਬੈਠ ਕੇ, ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੀ ਗੰਦਗੀ, ਮਜ਼ਹਬਾਂ ਦੀ ਤੰਗ-ਨਜ਼ਰੀ, ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਗਿਰੋਹ-ਬੰਦੀ ਨੂੰ ਉਹ ਨਵੀਂ, ਸੱਭਿਅਤਾ ਦੀ ਲੋਅ ਵਿੱਚ ਨਾਪਦੇ-ਤੋਲਦੇ, ਪਰਖਦੇ, ਤਾਂ, ਗੱਲਾਂ ਹੀ ਗੱਲਾਂ ਵਿੱਚ ਜੀਵਨ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਵਿੱਚ ਦਿਲ-ਖਿਚਵੇਂ ਰੰਗ ਭਰ ਜਾਂਦੇ ਸਨ।

ਪਰ ਇਹ ਤਾਂ ਪੁਰਾਣੇ ਬੀਤ ਚੁੱਕੇ ਵੇਲੇ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੇ। ਤਦ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਾਮਾਂ ਕਾਫ਼ੀ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਗੱਪ-ਸ਼ੱਪ ਕਰਦੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਕਲੱਬ ਵਿੱਚ ਵਿਸਕੀ ਦਾ ਘੁੱਟ ਭਰਦੇ, ਬੀਤਦੀਆਂ ਸਨ, ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਸਰੂਰ ਜਿਹਾ ਭਰ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਹੁਣ ਨੱਬੇ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਤੱਕ ਪੁੱਜਦੇ ਪੁੱਜਦੇ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਇਹ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੋ ਗਿਆ ਏ ਕਿ ਗੋਮਤੀ ਨਗਰ ਤੋਂ ਮੀਲਾਂ ਦਾ ਸਫ਼ਰ ਤਹਿ ਕਰਕੇ ਕਾਫ਼ੀ ਹਾਊਸ ਜਾਂ ਕਲੱਬ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚਣ। ਇਕ ਤਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਕਾਰ ਚਲਾਉਣੋਂ ਮਨ੍ਹਾਂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਏ। ਪਰ ਸੱਚੀ ਗੱਲ ਏ, ਹੁਣ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਏਨੀ ਤਾਕਤ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਹੀ।

ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਈ ਵਾਰੀ ਜਾ ਕੇ ਦੇਖ ਵੀ ਲਿਆ। ਇਕ ਤੇ ਏਨੀ ਦੂਰ ਜਾਣ ਨਾਲ ਥਕਾਵਟ ਹੋਣ ਲੱਗਦੀ ਏ। ਅਤੇ ਫੇਰ ਉੱਥੇ ਜਾ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਏ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਓਪਰੀ ਥਾਂ ਆ ਗਏ ਹੋਣ। ਕੋਈ ਜਾਣੀ-ਪਹਿਚਾਣੀ ਸੂਰਤ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੀ।

ਨਵੇਂ ਚੇਹਰੇ

ਨਾਵਾਕਿਫ਼ ਲੋਕ

ਗੱਲ ਵੀ ਕਰਨ, ਤਾਂ ਕਿਸ ਨਾਲ?

ਹੋਰ ਤੇ ਹੋਰ। ਉਹ ਵੇਟਰ ਵੀ ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਰਹੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਰਡਰ ਦਿੱਤੇ ਬਗ਼ੈਰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਹੁਣ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਕੌੜੀ ਖਾਣ ਦਾ ਵਕਤ ਹੋ ਗਿਆ ਏ, ਜਾਂ ਉਹ ਸਲਾਈਸ ਤੇ ਹਾਫ਼ ਫਰਾਈ ਅੰਡਾ ਖਾਣਗੇ।...ਜਾਂ ਕਿਸ ਦੋਸਤ ਦੇ ਆਉਣ ਤੇ ਠੰਡੀ ਕਾਫ਼ੀ ਲਿਆਂਦੀ ਜਾਏਗੀ ਜਾਂ ਗਰਮ ਕਾਫ਼ੀ... ਤੇ ਕਿਸ ਨੂੰ ਠੰਢੇ ਪਾਣੀ 'ਤੇ ਹੀ ਟਰਕਾ ਦੇਨਾਂ ਏਂ।

ਵਧਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਨਾਲ, ਜਦ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ, ਘਰ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਕੰਧਾਂ ਅੰਦਰ ਸੀਮਤ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿ ਗਈ ਤਾਂ ਖ਼ਾਲੀ ਪਲਾਂ ਨੂੰ ਭਰਨ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਸਟਾਫ਼ ਰੂਮ ਦੀ ਘਾਟ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੀ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਵਿੱਚ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ। ਕਲੱਬ ਜਾਣ ਨੂੰ ਦਿਲ ਕਰਦਾ ਤਾਂ ਵਿਸਕੀ ਦਾ ਗਿਲਾਸ ਲੈ ਕੇ, ਪਰਾਹੁਣਿਆਂ ਲਈ ਰਾਖਵੇਂ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਜਾ ਬਿਰਾਜਦੇ, ਅਤੇ ਡਰਾਇੰਗ ਰੂਮ ਵਾਲੀ ਵੱਡੀ ਖਿੜਕੀ ਵਾਲੀ ਨੁੱਕਰ, ਸ਼ਾਮ ਉਤਰਦੇ ਹੀ ਕਾਫ਼ੀ ਹਾਊਸ ਬਣ ਜਾਂਦੀ।

ਪਰ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਇਹ ਬਣ ਗਈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਪਰਾਹੁਣਿਆਂ ਵਾਲਾ ਕਮਰਾ, ਪਹਿਲੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਤੇ ਹੈ,

ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਦੂਜੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਤੇ, ਇਸ ਕਾਰਨ, ਹੁਣ ਐਸਾ ਵਕਤ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੌੜੀਆਂ ਚੜ੍ਹਨ ਤਾਂ ਸਾਹ ਫੁੱਲਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਏ।

ਇਸ ਲਈ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਕੁਲਕਰਨੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਦਿਲ ਬਹਿਲਾਉਣ ਲਈ ਡਰਾਇੰਗ ਰੂਮ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ, ਪਰਾਹੁਣਿਆਂ ਵਾਲਾ ਕਮਰਾ, ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਤੇ ਕਾਫੀ ਹਾਊਸ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ।

ਵਕਤ ਜਦੋਂ ਰੁਕ ਜਾਂਦਾ ਏ, ਅੱਗੇ ਵਧਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਘੜੀ ਦੇ ਪਲਾਂ ਦੀਆਂ ਸੂਈਆਂ ਜਦ ਅਟਕ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ, ਤਾਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਸ਼ਾਮ ਵਿੱਚ ਕਾਫੀ ਹਾਊਸ ਵਾਲੀ ਨੁੱਕਰ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

ਅੱਜ ਸਵੇਰੇ ਹੀ ਸਵੇਰੇ, ਕਾਫੀ ਦਾ ਪਿਆਲਾ ਲੈ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ ਤਾਂ ਬੀਵੀ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਈ। ਉਹ ਵੇਖ ਰਹੀ ਸੀ। ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਕੁਲਕਰਨੀ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਿਆ ਪਿਆਲਾ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਸੀ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ ਭਾਫ਼ ਉੱਠਣੀ ਵੀ ਬੰਦ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਕਦੇ ਉਹ ਕਾਫੀ ਵੱਲ ਵੇਖਦੇ ਸਨ ਤੇ ਕਦੇ ਬਾਹਰ ਗਲੀ ਵੱਲ।

“ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸਾਹਿਬ ਕਾਫੀ ਪੀ ਲੋ। ਠੰਢੀ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਕੋਲਡ ਕਾਫੀ ਦਾ ਬਿਲ ਅਦਾ ਕਰਨਾ ਪਏਗਾ।” ...ਬੀਵੀ ਨੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਹੀ ਸੁਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਮਜ਼ਾਕ ਦੁਹਰਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਪੁੱਛਿਆ,

“ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਅੱਜ ਸਵੇਰੇ ਹੀ ਸਵੇਰੇ ਕਾਫੀ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਕਿਉਂ ਬੈਠ ਗਏ?”

“ਅੱਜ ਮਨ ਉਦਾਸ ਹੈ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ?”

“ਪਤਾ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਪਤਾ ਹੈ। ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਤੁਸਾਂ ਫੋਨ ਕੀਤਾ ਸੀ - ਤਾਂ ਉਹਨੇ ਕਿਹਾ - ਏਸ ਵੇਲੇ ਤਾਂ ਗੱਡੀ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਗੱਲ ਕਰਾਂਗਾ।”

“ਅਤੇ ਉਹ ਫੋਨ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਇਸ ਲਈ ਉਦਾਸ ਹੋ।”

ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸਾਹਿਬ ਫੇਰ ਬਾਹਰ ਗਲੀ ਵੱਲ ਵੇਖਣ ਲੱਗ ਪਏ।

“ਮੂੰਹ ਲਟਕਾ ਕੇ ਨਾ ਬੈਠੋ। ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰੋ।” ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਬੀਵੀ ਟੈਲੀਫੋਨ ਡਾਇਰੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਰੱਖ ਕੇ ਰਸੋਈ ਵਿੱਚ ਚੱਲੀ ਗਈ।

ਬੋੜੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਉਹਨੇ ਵੇਖਿਆ। ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸਾਹਿਬ ਉੱਦਾਂ ਹੀ ਬੁੱਤ ਬਣੇ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਕਾਫੀ ਠੰਢੀ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ

- ਬਰਫ਼।

“ਕਿਤੇ ਫੋਨ ਕੀਤੇ?”

“ਕਿਸ ਨੂੰ ਫੋਨ ਕਰਾਂ? ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸਤਾਂ ਨਾਲ ਦਿਲ ਦੀ ਗੱਲ ਹੋ ਸਕਦੀ ਸੀ ਉਹ ਤੇ ਕਦੋਂ ਦੇ ਐਸੀ ਥਾਂ ਪਹੁੰਚ ਚੁੱਕੇ ਨੇ, ਜਿੱਥੇ ਫੋਨ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦਾ।”

ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਲਫਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸੁੰਨੇ-ਪਨ ਦੀ ਸਾਰੀ ਪੀੜ ਭਰੀ ਪਈ ਸੀ, ਉਹ ਉਸ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬੇ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਬੋਲੇ, “ਅਤੇ ਜੋ ਬਚੇ ਨੇ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਠੌਰ-ਠਿਕਾਣੇ ਦਾ ਕੋਈ ਅਤਾ-ਪਤਾ ਨਹੀਂ।”

ਇਕ ਪਲ ਲਈ ਉਹ ਅਸਮਾਨ ਵੱਲ ਵੇਹਦੇ ਰਹੇ, ਤੇ ਫੇਰ ਕਿਹਾ, “ਨਵੇਂ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ...”

“ਤਾਂ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਏ?”

“ਉਹ ਰਸਮੀ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਕਰਕੇ ਕਹਿ ਦੇਂਦੇ ਨੇ, ਚੰਗਾ ਆਪਣੀਆਂ ਅਸੀਸਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਨੂੰ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ, ਇਹਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਏ ਕਿ ਬੁੱਢੇ, ਸਾਡੀ ਜਾਨ ਛੱਡ। ਸਾਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਕੰਮ ਨੇ ਦੁਨੀਆ ਜਹਾਨ ਦੇ। ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਹੀ ਇਕ ਜਣਾ ਏ - ਹੁਣ ਨਾਂ ਕੀ ਦੱਸਾਂ? ਜਦੋਂ ਫੋਨ ਕਰਾਂ, ਕਹਿੰਦਾ ਏ - ਹਾਲੀਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਦੂਜੀ ਥਾਂ ਬੈਠਾ ਹਾਂ। ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਗੱਲ ਕਰਾਂਗਾ - ਅਤੇ ਉਹਦਾ ਫੋਨ ਮੁੜ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।”

“ਕਦੀ-ਕਦੀ ਤਾਂ ਇੰਝ ਲੱਗਦਾ ਏ, ਜਿਵੇਂ ਫੋਨ ਦੀ ਡਾਇਰੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਰਕੇ ਕੋਰੇ ਹੋ ਗਏ ਨੇ।”

ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਫੋਨ ਦੀ ਡਾਇਰੀ ਇਕ ਪਾਸੇ ਸੁੱਟਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ।

“ਕਿਤੇ ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਪਏ। ਸਾਰੀ ਡਾਇਰੀ ਭਰੀ ਪਈ ਏ।” ਬੀਵੀ ਨੇ ਟੈਲੀਫੋਨ ਵਾਲੀ ਡਾਇਰੀ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਅੱਗੇ ਵਧਾਂਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ।

ਜ਼ੁਬੈਰ ਦਾ ਨੰਬਰ ਸੀ, ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਪਰ। ਜ਼ੁਬੈਰ ਜਿਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਕੁਲਕਰਨੀ ਦੀ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਬਣੀ।

ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਉਹ ਨੰਬਰ ਘੁਮਾ ਦਿੱਤਾ।

“ਅੱਜ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸਾਡੀ ਯਾਦ ਕਿਵੇਂ ਆ ਗਈ?”

“ਯਾਦ ਇੰਝ ਆਈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ ਕਈ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਗਾਲ੍ਹ ਕੱਢੀ ਸੀ।”

“ਹਾਂ ਕੱਢੀ ਸੀ।”

“ਅੱਜ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਗਾਲ੍ਹ ਕੱਢਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।”

“ਚੱਲੋ ਆਪਣਾ ਦਿਲ ਖੁਸ਼ ਕਰ ਲਉ। ਹਿਸਾਬ ਬਰਾਬਰ ਹੋ ਜਾਏਗਾ।”

“ਜਾਹ ਤੇਰੀ ਉਮਰ ਸੌ ਸਾਲ ਹੋ ਜਾਏ।”

“ਇਹ ਤਾਂ ਗਾਲੀ ਨਹੀਂ। ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਹੈ। ਤੁਹਾਡਾ ਸ਼ੁਕਰੀਆ!”

“ਬੱਚੂ! ਉਮਰ ਵਧਣ ਨਾਲ ਜਦ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਸੁੰਨਾਪਨ ਉਤਰੇਗਾ, ਤਾਂ ਇਹ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਗਾਲੀ ਬਣ ਜਾਏਗੀ।”

ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਕੁਲਕਰਨੀ ਨੇ ਫੋਨ ਰੱਖਿਆ ਤਾਂ ਤਦੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਬੀਵੀ ਨੇ ਘਰ ਦੇ ਵਿਹੜੇ 'ਚੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰੀ,

“ਬਾਹਰ ਆਓ, ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸਾਹਿਬ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਕ ਖੁਸ਼ਖ਼ਬਰੀ ਦਿਆਂ।”

“ਕੁਝ ਦੱਸ ਤੇ ਸਹੀ।”

“ਤੁਸੀਂ ਜਿਹੜਾ ਅੰਬ ਦਾ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਪੌਦਾ ਲਾਇਆ ਸੀ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਨਵੀਂ ਕੌਂਪਲ ਫੁੱਟ ਆਈ ਏ।”

ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸਾਹਿਬ ਬਾਹਰ ਆਏ। ਉਨਾਬੀ ਜਹੇ ਰੰਗ ਦੀ ਨਵੀਂ ਕੌਂਪਲ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਇੰਝ ਲੱਗਾ, ਜਿਵੇਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਸ਼ਾਮ ਨਵੀਂ ਸਵੇਰ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਗਈ ਹੋਵੇ। ਨਵੀਂ ਸਵੇਰ। ਧੋਤੀ-ਧੋਤੀ, ਸ਼ਬਨਮ ਨਾਲ ਧੋਤੀ।

ਇਸ ਖੁਸ਼ੀ ਨੂੰ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਭਰ ਕੇ ਉਹ ਕਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤੋਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ, ਦੋਸਤਾਂ ਨੂੰ, ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਫੋਨ ਤੇ ਦੱਸ ਰਹੇ ਨੇ।

“ਨਵੀਂ ਕੌਂਪਲ ਬੜੀ ਸੁਹਣੀ ਏ।”

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਤਾਜ਼ਗੀ ਨਾਲ ਭਰ ਰਹੀ ਏ - ਨਵੀਂ ਕੌਂਪਲ।

ਏ-402, ਸੈਕਟਰ ਬੀਟਾ-1
ਗਰੇਟਰ ਨੌਇਡਾ (ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼)

ਹੁਣ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ‘ਤੁਹਾਡਾ ਨਜ਼ਰੀਆ’ ਕਾਲਮ ਅਧੀਨ ਛਾਪਿਆ ਕਰਾਂਗੇ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਤੁਸੀਂ ਪਰਚੇ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਅਤੇ ਤਰ੍ਹੱਟੀਆਂ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਸੁਝਾਅ ਲਿਖ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਸਾਨੂੰ ਤੁਹਾਡੇ ਪਿਆਰ ਭਰੇ ਖ਼ਤਾਂ ਦੀ ਉਡੀਕ ਰਹੇਗੀ।

◆ ਸੰਪਾਦਕ

ਗਜ਼ਲ

ਇਤਬਾਰ ਕਰਦਾ ਰਹਿ ਗਿਆ।

ਮਲਕੀਅਤ ‘ਸੁਹਲ’

ਸੱਜਣਾਂ ਦਾ ਸਦਾ ਹੀ ਇਤਬਾਰ ਕਰਦਾ ਰਹਿ ਗਿਆ।
ਸੁਪਨੇ 'ਚ ਤਲੀ ਉੱਤੇ ਜਾਨ ਧਰਦਾ ਰਹਿ ਗਿਆ।

—

ਨਕਸ਼ ਤਿੱਖੇ ਰੰਗ ਚਿੱਟਾ ਨੈਣ ਉਹਦੇ ਸ਼ਰਬਤੀ,
ਸ਼ੋਖ ਨੈਣਾਂ ਉਹਦਿਆਂ 'ਚ ਰੋਜ਼ ਤਰਦਾ ਰਹਿ ਗਿਆ।

—

ਫੁੱਲ ਕਿਰਦੇ ਬੋਲਿਆਂ ਤੇ ਬੋਲ ਮਿਸਰੀ ਘੋਲਦੇ,
ਪਰ ਉਹਦੀ ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ, ਹਾਂ ਭਰਦਾ ਰਹਿ ਗਿਆ।

—

ਨੀਅਤ ਦੇ ਅੱਤ ਮਾੜੇ ਬੇਈਮਾਨ ਉਹ ਰੱਜ ਕੇ,
ਵੇਖ ਕਾਰੇ ਉਸ ਦੇ ਜੀ-ਜੀ ਕੇ ਮਰਦਾ ਰਹਿ ਗਿਆ।

—

ਜੇ ਮੰਜ਼ਿਲ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਤਾਂ ਸਾਥ ਲੱਭੋ ਸੁਥਰਾ,
ਬੇ-ਗ਼ੈਰਤਾਂ ਸੰਗ ਤੁਰ ਕੇ ਵੀ ਕੀ ਪਰਦਾ ਰਹਿ ਗਿਆ।

—

ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਦਰ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੀ ਹੋ ਰਿਹਾ,
ਪਰ ਉਹ ਮੇਰੇ ਦਿਲ 'ਤੇ ਤਲਵਾਰ ਧਰਦਾ ਰਹਿ ਗਿਆ।

—

‘ਸੁਹਲ’ ਨੇ ਮਜ਼ਬੂਰੀਆਂ 'ਚ ਢਾਲ ਰੱਖੀਂ ਦਿਲ 'ਤੇ,
ਰੋਕਦਾ ਮੈਂ ਰਹਿ ਗਿਆ ਉਹ ਵਾਰ ਕਰਦਾ ਰਹਿ ਗਿਆ।

—○—

ਨੌਸ਼ਹਿਰਾ ਬਹਾਦਰ, ਡਾਕ: ਤਿੱਬੜੀ,
ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ-143530
(ਪੰਜਾਬ)

ਦੋ ਗਜ਼ਲਾਂ/ਜਗੀਰ ਸੱਧਰ

(1)

ਕਿੰਨੀਆਂ ਖੁੱਲ੍ਹਾਂ ਸਨ ਬਚਪਨ ਵਿੱਚ
ਕਿੰਨਾ ਵਕਤ ਸੁਖਾਵਾਂ ਸੀ
ਜਿੱਥੇ ਤੂੰ ਤੇ ਮੈਂ ਮਿਲਦੇ ਸਾਂ
ਕਿੰਨੀਆਂ ਪਿਆਰੀਆਂ ਥਾਂਵਾਂ ਸੀ

ਜਦ ਮੈਂ ਸੁਣਿਆ ਤੂੰ ਆਈ ਏਂ
ਨੰਗੇ ਪੈਰੀਂ ਦੌੜ ਪਿਆ
ਬੂਹਾ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਜਦ ਮੈਂ ਤੱਕਿਆ
ਉਹ ਤੇਰਾ ਪਰਛਾਂਵਾਂ ਸੀ

ਮੈਂ ਪ੍ਰਦੇਸੀਂ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਬੱਧੀ
ਵਤਨੋਂ ਦੂਰ ਜਿਉਂ ਆਇਆ
ਮੈਂ ਸਾਂ ਕੁਝ ਕਿਤਾਬਾਂ ਸਨ
ਕੁਝ ਨਵ ਲਿਖੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਸੀ

ਵਕਤ ਗਵਾਚੇ ਮੋੜ ਲਿਆਵੋ
ਖਵਰੇ ਕਿਧਰ ਤੁਰ ਗਏ ਨੇ
ਦੁੱਖ ਨਾਲੋਂ ਸਨ ਮਿੱਠੇ ਰਿਸ਼ਤੇ
ਮਾਂਵਾਂ ਠੰਢੀਆਂ ਛਾਂਵਾਂ ਸੀ

ਮੈਂ ਤੱਕਿਆ ਚੌਰਾਹੇ ਅੰਦਰ
ਲਾਸ਼ ਸੀ ਮੇਰੀ ਨਗਨ ਪਈ
ਲਾਸ਼ ਦੁਆਲੇ ਝੁਰਮਟ ਪਾਇਆ
ਕੁਝ ਗਿਰਝਾਂ ਕੁਝ ਕਾਂਵਾਂ ਸੀ

ਹੁਣ ਤਾਂ ਸੁਣਿਐ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੀ
ਹਾਲਤ ਕੁਝ ਕੁਝ ਸੁਧਰ ਗਈ
ਜਦ ਕੈਦੀ ਹੁੰਦੇ ਸਾਂ ਆਪਾਂ
ਕਿੰਨੀਆਂ ਸਖ਼ਤ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਸੀ

ਕਿੰਨੇ ਤਰਸ ਗਏ ਸਾਂ ਆਪਾਂ
ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ
ਕਦਮ ਕਦਮ ਤੇ ਪਿੱਛਾਂ ਸੱਧਰਾ
ਕਰਦੀਆਂ ਜਦੋਂ ਨਿਗਾਹਵਾਂ ਸੀ

—○—

(2)

ਮੇਰੇ ਕਿਉਂ ਉਲਟ ਵਗਦੀ ਹੈ,
ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੀ ਹਵਾ ਯਾਰੇ।
ਅਜਿਹੇ ਦਿਨ ਵੀ ਆਵਣਗੇ,
ਨਹੀਂ ਸੀ ਸੋਚਿਆ ਯਾਰੇ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੱਬ ਨਹੀਂ ਚੇਤੇ,
ਜੋ ਗਿਣਦੇ ਠੀਕਰਾਂ ਫਿਰਦੇ,
ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਭੁੱਲ ਬੈਠੇ ਨੇ,
ਉਹ ਆਪਣਾ ਹੀ ਪਤਾ ਯਾਰੇ।

ਮੈਂ ਫੁੱਲਾਂ ਵਾਂਗ ਖਿੜਿਆ ਦਿਲ,
ਕੋਈ ਕਿਧਰੇ ਨਹੀਂ ਡਿੱਠਾ,
ਉਦਾਸੀ ਹੈ ਹਨੇਰਾ ਹੈ,
ਚੁਫੇਰੇ ਫੈਲਿਆ ਯਾਰੇ।

ਸੋਚ ਕੇ ਦੁੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ
ਸਿਆਣੇ ਲੋਕ ਕੀ ਕਰਦੇ,
ਸਧਾਰਨ ਜਨ ਤਬਾਹੀ ਵੱਲ ਨੂੰ
ਤੁਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਯਾਰੇ।

ਦੁਵੈਸ਼ਾਂ ਈਰਖਾਵਾਂ ਦਾ
ਜੋ ਕੂੜਾ ਸਾਂਭਿਆ ਹੋਇਐ,
ਮਨਾਂ 'ਚੋਂ ਹੁੰਝ ਕੇ ਸੁੱਟਣ ਦਾ
ਵੇਲਾ ਆ ਗਿਆ ਯਾਰੇ।

ਜੀਣਾ ਹੱਸਣਾ ਤੇ ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ
ਭੁੱਲ ਗਏ ਲੋਕੀਂ,
ਚੁਫੇਰੇ ਲੋਭ, ਲਾਲਚ ਤੇ ਸਵਾਰਥ
ਛਾ ਗਿਆ ਯਾਰੇ।

—○—

ਬੈਕ ਸਾਈਡ, ਨਹਿਰੂ ਸਟੇਡੀਅਮ,
ਜੀਵਨ ਨਗਰ, ਫਰੀਦਕੋਟ (ਪੰਜਾਬ)

ਕਹਾਣੀ

ਤੂੰ ਤੇ ਉਹ....

ਮਨਮੋਹਨ ਕੌਰ

ਤੇਰੀਆਂ ਬਾਹਵਾਂ ਵਿੱਚ ਵਕਤ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਪਰ ਗੱਲਾਂ ਨਹੀਂ ਸਨ ਮੁੱਕਦੀਆਂ। ਪਰ ਹੁਣ ਉਸ ਦੇ ਆਗੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਸਾਰਾ ਸਮਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਕਹਿਣ ਲਈ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਤੇਰੀ ਇਕ ਨਜ਼ਰ ਹੀ ਕਈ ਕਹਾਣੀਆਂ ਬਿਆਨ ਕਰ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਪਰ ਉਸਦੇ ਢੇਰ ਸਾਰੇ ਸ਼ਬਦ ਇਕ ਵੀ ਅਹਿਸਾਸ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਤੇਰੀ ਇਕ ਛੂਹ ਰੂਹ ਨੂੰ ਸ਼ਰਮਸਾਰ ਕਰ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਦੀਆਂ ਰੋਜ਼ ਦੀਆਂ ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਜਜ਼ਬਾਤ ਨੂੰ ਜ਼ਾਹਿਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ। ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਬਿਤਾਇਆ ਇਕ-ਇਕ ਪਲ ਸਦੀ ਜਿੰਨਾ ਸਕੂਨ ਦੇ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਉਸ ਨਾਲ ਰਹਿ ਕੇ ਇਵੇਂ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਬੇਜਾਨ ਜਿਸਮ ਵਾਂਗੂੰ ਨਿਕਲ ਜਾਵੇਗੀ। ਅਹਿਸਾਸ ਜਤਾਉਣ ਲਈ ਤੇਰਾ ਇਕ ਸ਼ੁਕਰੀਆ ਹੀ ਕਾਫ਼ੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਸ਼ੁਕਰੀਏ ਅੱਗੇ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਹੀਰੇ ਮੋਤੀ ਵੀ ਬੇਮਾਇਨੇ ਲੱਗਦੇ ਨੇ। ਤੇਰੀ ਇਕ ਮੁਸਕਰਾਹਟ ਹੀ ਘਾਇਲ ਕਰ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਹਾਸੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ਨੂੰ ਜੰਗਾਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਰੂਹ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਸੈਂ ਅਤੇ ਉਹ ਮੇਰੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਵੀ ਪਾ ਮੈਨੂੰ ਪਿਆਸਾ ਰੱਖ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸੈਂ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਰੂਹ ਵਿਆਹੀ ਸੀ, ਉਹ ਮੇਰੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਪਾ ਕੇ ਵੀ ਰੂਹ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ। ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸੈਂ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਰੂਹ ਵਿਆਹੀ ਸੀ, ਉਹ ਮੇਰਾ ਪਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਜਿਸਮ ਵਿਆਹਿਆ ਹੈ। ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਪਰ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਰੂਹਾਨੀ ਰਿਸ਼ਤਾ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਪਰ ਉਸ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਏਗੀ ਪਰ ਸ਼ਾਇਦ ਕੋਈ ਰਿਸ਼ਤਾ ਨਹੀਂ ਜੁੜ ਪਾਏਗਾ।

ਪ੍ਰੀਤ! ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਰਹਿਣ ਦਾ ਇਕ ਸੁਫਨਾ ਦੇਖਿਆ ਸੀ ਜੋ ਤੇਰਾ ਮੇਰਾ ਸੀ। ਸ਼ਬਨਮ ਦੀ ਛਾਤੀ ਤੇ ਇਕ ਸੁਰਖ ਸਵੇਰਾ ਸੀ। ਕੋਹਰੇ ਦੀ ਚਾਦਰ ਵਿੱਚ ਮਿਲਣ ਦੇ ਉਲਝੇ ਧਾਗੇ ਅੰਗ ਅੰਗ ਨੂੰ ਰਸ ਵਿਭੋਰ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਤੂੰ ਹੱਦ

ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਵਧਦੇ ਹੋਏ ਪਿਆਰ ਦੇ ਉਲਝੇ ਧਾਗਿਆਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਦਾ ਰੇਸ਼ਮ ਕਹਿ ਮੇਰੇ ਪੈਰ ਤੇ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਕੁਆਰੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿੱਚ ਚੁੰਮਣਾਂ ਦੀ ਝਾਂਜਰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਹੱਦ ਟੱਪਣੀ ਚਾਹੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਤੇ ਇਸ ਤੇ ਫਿਰ ਤੂੰ ਰੁੱਸ ਗਿਆ ਸੈਂ। ਮੈਂ ਵੀ ਤੈਨੂੰ ਮਨਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਭਾਵੇਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਮਾਣੀ ਰੁੱਤ ਦਾ ਆਪਣਾ ਹੀ ਮਜ਼ਾ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਸਰਦੀਆਂ ਦੀ ਕੋਸੀ ਕੋਸੀ ਧੁੱਪ ਵਿੱਚ ਚੁੱਪਚਾਪ ਬੈਠੇ ਰਹਿਣਾ ਜਾਂ ਬਰਸਾਤ ਦੇ ਮੌਸਮ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਬਰਸਾਤ ਪੈਣ ਕਾਰਣ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਮਹਿਕ ਲੈਣਾ ਅਤੇ ਪੌਹ ਮਾਹ ਦੀ ਚਾਨਣੀ ਰਾਤ ਦੀ ਠੰਢਕ ਨੂੰ ਮਾਨਣ ਦਾ ਆਪਣਾ ਹੀ ਸਵਾਦ ਸੀ। ਪਰ ਤੇਰੇ ਪਿਆਰ ਵਿੱਚ ਵਾਸਨਾ ਸੀ, ਤੇਰੀ ਚਾਹਤ ਪਵਿੱਤਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤੇ ਤੂੰ ਪਿਆਰ ਦਾ ਅਧਿਆਇ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਮੁਕਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਇੱਥੇ ਨੌਕਰੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਰਹੀ ਮੈਂ ਵਿਦੇਸ਼ ਚਲਾ ਜਾਵਾਂਗਾ। ਤੇ ਫਿਰ ਸੱਚਮੁੱਚ ਗ੍ਰੀਨ ਕਾਰਡ ਪ੍ਰਾਪਤ ਲੜਕੀ

ਨਾਲ ਤੂੰ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਉੱਧਰ ਜਾ ਵੱਸਿਆ ਸੈਂ। ਤੇਰੇ ਲਾਰੇ ਕੁਆਰੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਤੇਰਾ ਪਿਆਰ ਸੁਗਲ ਹੀ ਸਾਬਿਤ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਮੈਂ ਤੱਤੜੀ ਨੇ ਤੇਰੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਿਤਾਉਣ ਦਾ ਮਨ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਪਰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਹੋਰ ਰੂਹਾਂ ਵੀ ਜੁੜੀਆਂ ਸਨ। ਆਪਣੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਖ਼ਾਤਿਰ ਮੈਂ ਡੱਲੀ ਵਿੱਚ ਬੈਠਣਾ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਲਿਆ। ਹਰ ਯੁੱਗ ਵਿੱਚ ਹੀਰ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਪਿਆਰ ਸਿਰੇ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਦਾ। ਮੇਰਾ ਸੁਫਨਾ ਬਿਗਾਨੇ ਬਾਗ ਵਿੱਚ ਬੀਜਿਆ ਗਿਆ। ਭਾਵੇਂ ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਮਾਨਸਿਕ ਅਤੇ ਸਰੀਰਕ ਸੁੱਖ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ, ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਪਿਆਰ ਮੇਰੇ ਮੇਚ ਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਲਫਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਰੂਹ ਭਿੱਜ ਨਾ ਸਕੀ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਖੜਾ ਹੁੰਦਾ, ਤੂੰ ਵਿੱਚ ਆ ਖੜੋਂਦਾ। ਉਸ ਦੇ ਨਕਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਤੈਨੂੰ ਭਾਲਦੀ, ਉਸ ਦੀ ਛੋਹ ਵਿੱਚ ਤੇਰੀ ਬੁੱਕਲ ਮਾਣਦੀ।

ਵਰ੍ਹੇ ਬੀਤਣ ਲੱਗ ਗਏ ਤੇ ਰੁੱਤਾਂ ਲੰਘ ਗਈਆਂ। ਨਾ ਤੂੰ ਪਰਤਿਆ ਨਾ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਬਾਰੇ ਜਾਣਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਜਿਹੌ ਜਿਹੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਮਿਲੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਜਿਉਂਣ ਦੀ ਮੈਂ ਆਦਤ ਪਾ ਲਈ ਸੀ।

ਮੈਂ ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਪਤੀ ਦੇਵ ਡਾਕਟਰ ਸਾਂ। ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਰਲ ਕੇ ਨਵਾਂ ਹਸਪਤਾਲ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਹਸਪਤਾਲ ਦਾ ਨਾਮ 'ਪ੍ਰੀਤ' ਹੀ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਕਠਪੁਤਲੀ ਵਾਂਗ ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰ ਦੇ ਫਰਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦੀ ਸਾਂ, ਪਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਮੈਨੂੰ ਤੇਰਾ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਰਹਿੰਦਾ। ਮੇਰੇ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਹਰ ਮਰਜ਼ ਦਾ ਇਲਾਜ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਪਰ ਮੇਰੀ ਮਰਜ਼ ਮੇਰੇ ਪਤੀ ਤੋਂ ਛੁਪੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਹ ਮੇਰੀ ਉਦਾਸੀ ਦਾ ਕਾਰਣ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਸਕਿਆ। ਉਹ ਕੈਂਸਰ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਨੁਭਵੀ ਸੀ ਪਰ ਮੇਰੀ ਨਾਮੁਰਾਦ ਬਿਮਾਰੀ ਦਾ ਇਲਾਜ ਨਾ ਕਰ ਸਕਿਆ।

ਤੇ ਫਿਰ ਇਕ ਰਾਤ ਤੂੰ ਕੈਂਸਰ ਦਾ ਮਰੀਜ਼ ਮੇਰੇ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਇਆ। ਤੈਨੂੰ ਪੇਟ ਦਾ ਕੈਂਸਰ ਸੀ। ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਕੇ ਤੂੰ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀ ਪੀ ਇਹ ਬਿਮਾਰੀ ਮੁੱਲ ਲੈ ਲਈ ਸੀ ਤੇ ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਇਲਾਜ ਇੰਡੀਆ ਵਿੱਚ ਕਰਵਾਉਣਾ ਠੀਕ ਸਮਝਿਆ। ਸ਼ਾਇਦ ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਧਰਤੀ ਤੇ ਮਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੈਂ ਤਾਂ ਕਿ ਤੇਰੀਆਂ ਭੁੱਲਾਂ ਬਖਸ਼ੀਆਂ ਜਾਣ। ਜਦੋਂ ਵਾਰਡ ਵਿੱਚ ਤੇਰਾ ਮੇਰਾ ਸਾਹਮਣਾ ਹੋਇਆ ਤੂੰ ਉੱਚੀ ਉੱਚੀ

ਰੋ ਪਿਆ ਸੈਂ...ਮੇਰੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਉੱਚੀ ਉੱਚੀ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੈਂ, 'ਡਾਕਟਰ! ਮੈਂ ਪਾਪ ਕੀਤਾ, ਤਾਂ ਹੀ ਫਲ ਭੁਗਤ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਡਾਕਟਰ ਮੌਤ ਦੇ ਦਿਉ ਤਾਂ ਕਿ ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ ਪਾਪੀ ਦਾ ਅੰਤ ਹੋ ਜਾਏ।' ਤੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਮਾਫੀ ਮੰਗ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਮੈਂ ਸੁਫਨੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੋਚਿਆ ਸੀ ਕਿ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਦਰ ਤੇ ਇਸ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਆਵੇਂਗਾ। ਤੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਮੌਤ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਲਈ ਰਲਵਾਂ ਮਿਲਵਾਂ ਤਰਲਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਪਤੀ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਪੂਰੀ ਵਾਹ ਲਾਈ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਇਕੱਲੀ ਮਿਲਦੀ ਤਾਂ ਤੂੰ ਤਰਲਾ ਲੈਂਦਾ, ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਪਾਪ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰ ਦੇ, ਤੂੰ ਬਾਰ ਬਾਰ ਕਹਿੰਦਾ ਸੈਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਨਾ ਨਿਭਾਉਣ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਬਦਦੁਆ ਲੱਗ ਗਈ। ਹਾਲਾਂ ਮੈਂ ਕਦੀ ਵੀ ਤੇਰਾ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਚਿਤਵਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪਿਆਰ ਨਾ ਨਿਭਾਉਣ ਤੇ ਕੋਈ ਸ਼ਿਕਵਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਤੇਰੇ ਆਉਣ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਸੋਚਾਂ ਦੀ ਗੋਂਦ ਤੂੰ ਤੇ ਉਹ ਵਿੱਚ ਰਿੱਝਦੀ ਰਹਿੰਦੀ।

ਟੈਸਟਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇਰਾ ਬਚਣਾ ਅਤੇ ਤੈਨੂੰ ਬਚਾਉਣਾ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੈ ਬਸ ਤੂੰ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਮਹਿਮਾਨ ਹੈ। ਤੇ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਰਹਿਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਕਿਸੀ ਵੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਗੁਆਉਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸਾਂ। ਤੂੰ ਹੈਰਾਨ ਸੈਂ ਕਿ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਨਫਰਤ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੀ, ਤੇਰਾ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੀ। ਤੇ ਇਕ ਦਿਨ ਤੂੰ ਕਹਿ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਕਾਬਿਲ ਨਹੀਂ ਸਾਂ, ਤੇਰਾ ਪਤੀ ਹੀ ਤੇਰੇ ਮੇਚ ਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਮੇਰੀਆਂ ਖ਼ਾਮੋਸ਼ ਅੱਖਾਂ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਸੁਫਨਾ ਹੈਂ ਤੇ ਉਹ ਹਕੀਕਤ ਹੈ। ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ ਤੇ ਮੇਰੀ ਰੂਹ ਉਸ ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਨਹੀਂ ਸਕੀ। ਤੇ ਇਕ ਦਿਨ ਤੇਰੇ ਜਿਸਮ ਨੇ ਮੇਰੀਆਂ ਬਾਹਵਾਂ ਵਿੱਚ ਦਮ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਇਸ ਤੇ ਮੇਰੀ ਰੂਹ ਵੀ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਵਿਦਾ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਤੇਰੇ ਵਿੱਚ ਵਿਲੀਨ ਹੋ ਗਈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਿਰਫ ਤੇਰੀ ਹੀ ਸੀ। ਸਿਰਫ ਮੇਰਾ ਜਿਸਮ ਅਜੇ ਵੀ ਨਿਜਾਤ ਪਾਉਣ ਲਈ ਉਸ ਦੀ ਕੈਦ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਉਸ ਦੀ ਅਮਾਨਤ ਹੈ।

586 ਓ, ਆਜ਼ਾਦ ਨਗਰ,
ਸਰਹਿੰਦ ਰੋਡ, ਪਟਿਆਲਾ
ਪੰਜਾਬ

ਬੱਚੇ ਅਤੇ ਧਨਰਾਸ਼ੀ ਪ੍ਰਬੰਧਨ

ਸੁਰਿੰਦਰ ਕੌਰ ਛਾਬੜਾ

ਪਿਤਾ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਬਚਪਨ ਵਿੱਚ ਵੀਹ ਰੁਪਏ ਦੇ ਕੇ ਖਰਾ ਸੌਂਦਾ ਕਰਨ ਭੋਜਿਆ ਸੀ - ਇਹ ਸਾਖੀ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਭ ਮਾਪੇ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਆਏ ਹਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਵ ਧਨਰਾਸ਼ੀ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣਾ ਸੀ। ਸੋ ਇਹ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਆਧੁਨਿਕ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਮਾਪੇ ਆਪਣੇ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਕਾਰਨ ਬੜਾ ਕੁਝ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

“ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਡਾ ਭਵਿੱਖ ਹਨ।”

ਅਕਸਰ ਮੇਰਾ ਬੇਟਾ ਪੰਜ ਰੁਪਏ ਮੰਗਦਾ ਹੈ। “ਕੀ ਕਰਨਾ ਹੈ?” ਪੁੱਛਣ ਤੇ ਜਵਾਬ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, “ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ! ਜੇ ਚੰਗਾ ਲੱਗਾ, ਲੈ ਲਵਾਂਗਾ।” ਅਤੇ ਉਹ ਚਾਕਲੇਟ, ਕੁਰਕੁਰ, ਲੇਅਜ਼, ਵੇਫਰਸ ਲੈ ਕੇ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਉਸ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਅਸੀਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਤਦ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਕੋਲ ਬਣਿਆ ਹੋਵੇ, ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਪੈਸੇ ਹੋਣ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਖਰਚ ਕਰ ਸਕੇ। ਇਹੀ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਵਕਤ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਜੇਬ-ਖਰਚ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਸਿਖਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਵਾਉ ਕਿ ਮਾਪੇ ਕਿੰਨੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਧਨ ਕਮਾ ਕੇ, ਪਰਿਵਾਰ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਅਤੇ ਆਸਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਸੁਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਬੱਚਾ ਚੋਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਪੈਸੇ ਅਜਾਈਂ ਆਪਣੇ ਮਿੱਤਰਾਂ ਤੇ ਖਰਚ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇੰਝ ਮਾਪੇ ਪੈਸੇ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਵੀ ਗੁਆ ਬਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਯੁਵਾ ਸ਼ਰਾਬ ਅਤੇ ਡਰੱਗਜ਼ ਸੇਵਨ ਕਰ, ਖੁਦ ਨੂੰ ‘ਜ਼ਮਾਨੇ ਨਾਲ ਚਲਦਾ’ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ ਰਾਹ ਭਟਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜ ਕੇ, ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਨੂੰ ਮਾਡਰਨ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉੱਠਦਾ ਹੈ - ‘ਕੀ ਜੜ੍ਹੇਂ ਟੁੱਟ ਕੇ ਅਸੀਂ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ?’ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀਆਂ ਨਸੀਹਤਾਂ ਨਕਾਰਦੇ ਹੋਏ, ਹਰ ਨਵੀਨਤਾ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰਨ ਦਾ ਰੁਝਾਨ ਅੱਜ ਸਾਡੇ ਝਲਕਦਾ

ਹੈ। ਹਰ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਹੱਲ, ਉਹ ਪੱਛਮੀ ਸੱਭਿਅਤਾ ’ਚੋਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਹੋ, ਲੱਭਦੇ ਹਨ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਯੁਵਾ ਪੀੜ੍ਹੀ ਅਗਵਾਈ ਲਈ ਚੌਰਾਹੇ ਤੇ ਖੜੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਗੁੰਮਰਾਹ ਹੋਏ ਬੱਚੇ, ਘਰੋਂ ਭੱਜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਆਧੁਨਿਕ ਬਣਨ ਦੀ ਲਲਕ ਵਿੱਚ, ਬੁਰਾਈ ਵਿੱਚ ਜਾ ਫਸਦੇ ਹਨ। ਕਾਸ਼! ਉਹ ‘ਆਧੁਨਿਕ’ ਦਾ ਅਸਲੀ ਅਰਥ ਸਮਝਣ ਜੋ ਕਿ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਦਿਲ-ਦਿਮਾਗ ਦਾ ਸੂਚਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂਕਿ ਮਨੁੱਖ ਵਿਵੇਕੀ ਬਣੇ।

ਮੰਗਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਨਾ ਹੋਣ ਤੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਪੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਜਦਕਿ ਮਾਪਿਆਂ ਦਾ ਹਰ ਹੀਲਾ ਉਸ ਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਵਾਉਣ ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਭਰਪੂਰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਇਕ ਅਮੀਰਜ਼ਾਦਾ ਰਾਹ ਭਟਕ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਮਾਪਿਆਂ ਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਗ ਦੀ ਸਲਾਹ ਲਈ। ਬੱਚੇ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਕਿ “ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਜੇਬ ਵਿੱਚੋਂ ਪੈਸੇ ਕੱਢਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਝਿੜਕਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਮਾਂ ਦੇ ਇੰਝ ਕਰਨ ਤੇ ਕੋਈ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।” ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਗ ਨੇ ਦਿਲਾਸਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਵਰਜੇਗਾ। ਬੱਚਾ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿੰਦਾ ਰਿਹਾ। ਫਿਰ ਨਾਲ ਹੀ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ “ਤੂੰ ਜਿਵੇਂ ਚਾਹੇਂ ਮਜ਼ਾ ਕਰੀ ਚੱਲ, ਉਹ ਤੈਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣਗੇ। ਸਿਰਫ ਇਕ ਗੱਲ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖੀਂ - ਤੂੰ ਮਜ਼ਾ ਸਿਰਫ ਆਪਣੇ ਪੈਸੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕਰੀਂ। ਆਪਣੀ ਕਮਾਈ ਨਾਲ।” ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਇਹ ਸੁਣ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਸਦਮਾ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਵਾਅਦਾ ਨਿਭਾਉਣਾ ਪਿਆ। ਅੱਜ ਇਹੀ ਲੜਕਾ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਬੜੀ ਜੁੰਮੇਵਾਰੀ ਨਾਲ ਜੀਅ ਰਿਹਾ ਹੈ।

‘ਖਰਚ ਕਿਵੇਂ ਕਰੀਏ’ ਕਲਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਮਾਪਿਆਂ ਤੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਜੀਵਨ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਦੋ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲੇ

ਬੋਟੇ ਦਾ ਬੈਂਕ 'ਚ 'ਕਿੱਡੀ' ਖਾਤਾ ਖੋਲ੍ਹੋ, ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਉਸ ਬੁਗਨੀ ਵਿੱਚ ਪੈਸੇ ਪਾਉਣ ਦੀ ਆਦਤ ਪਾਈ। ਪਰੰਤੂ ਦੂਜੇ ਬੋਟੇ ਵੇਲੇ ਅਣਗਹਿਲੀ ਕੀਤੀ। ਛੋਟਾ ਜਦੋਂ ਵੀ ਕੁਝ ਮੰਗਦਾ, ਮਾਂ ਪੈਸੇ ਦੇ ਦਿੰਦੀ। ਨਤੀਜਾ ਅੱਜ ਦੋਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਖਰਚਣ ਦਾ ਢੰਗ ਤੇ ਪੈਸੇ ਦੀ ਕੀਮਤ ਆਂਕਣ ਵਿੱਚ ਫਰਕ ਹੈ। ਵੱਡਾ ਲੋੜ ਤੋਂ ਵੱਧ ਇਕ ਰੁਪਈਆ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਅੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦਕਿ ਛੋਟੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬੱਚਤ ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ? ਵੱਡੇ ਭਰਾ ਨੇ ਅੱਜ ਵੀ ਆਪਣੇ ਬਚਪਨ ਦੀ 'ਕਿੱਡੀ ਬੁਗਨੀ' ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਅੱਜਕਲ੍ਹ ਮਾਰਕੀਟ ਵਿੱਚ ਨਿੱਤ ਨਵੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਦੀ ਭਰਮਾਰ ਹੈ। ਕ੍ਰੇਡਿਟ ਕਾਰਡ ਉਪਲਬਧ ਹਨ। ਲੋਕੀਂ ਕਿਸ਼ਤਾਂ ਤੇ ਵਾਹੋਦਾਹੀ ਖਰੀਦਦਾਰੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਬਸ! ਇੱਥੇ ਹੀ ਧਨਰਾਸ਼ੀ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਸਮੱਸਿਆ ਖੜੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣੀ ਤੇ ਸਿਖਾਈ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਜੋ ਬੱਚੇ ਕੁਝ ਉਤਲੇ (odd) ਕੰਮ ਕਰਕੇ ਪੈਸੇ ਕਮਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਖਰਚ ਵੀ ਬੜੇ ਸੰਜਮ ਅਤੇ ਸਮਝਦਾਰੀ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਜੇਬ ਖਰਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਸੁਗਾਤਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਕੁਝ ਖੁਦ ਕਮਾਈ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਹਰ ਲੋੜ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਕਈ ਵਾਰੀ ਸਭ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਬੱਚਾ ਹੋਰ ਪੈਸੇ ਮੰਗਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਮਾਪੇ ਅਸਮਰਥ ਹਨ, ਤਦ ਮਾਪਿਆਂ- ਬੱਚੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਬੰਧ ਵਿਗੜਦੇ ਹਨ। 'ਪੈਸੇ ਕਿੱਥੋਂ ਆਉਂਦੇ ਹਨ' ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਆਦਿਕਾਰਨ ਦਾ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਿਵੇਂ ਸਭ ਦੀਆਂ, ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ - ਇਸ ਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਇਲਮ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਬਿਹਤਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਧਨਰਾਸ਼ੀ ਨਾਲ ਵਸਤਾਂ ਦੀ ਖਰੀਦੋ ਫਰੋਖਤ ਦੇ ਇਲਾਵਾ ਸੰਬੰਧ ਕਾਇਮ ਰੱਖੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸਾਡੇ ਟੀਚੇ ਅਤੇ ਮਨੋਬਿਰਤੀ ਤੇ ਵੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਪੈਸੇ ਮਿਲਣ ਤੇ ਬੱਚਾ ਉਚਿਤ ਖਰਚ ਨਹੀਂ ਕਰ ਪਾਉਂਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਘਰ-ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਸਿਖਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਪੈਸੇ ਦੇ ਉਪਯੋਗ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਉਂਤ ਸਿਖਾਈ ਜਾਵੇ। ਕਮਾਈ ਕਰਨ ਤੇ, ਤਦ ਉਹ ਖਰਚ ਵੀ ਸਿਆਣਪ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਲੜਕਾ ਹੈ ਜਾਂ ਲੜਕੀ, ਉਮਰ, ਪੁਜ਼ੀਸ਼ਨ ਅਤੇ ਘਰ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਬੱਚੇ ਦੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਹਾਂ! ਜੇ ਸ਼ਾਪਿੰਗ ਸੈਂਟਰ ਘਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੈ ਤਾਂ ਵਸਤਾਂ ਖਰੀਦਣ

ਦੀ ਲਲਕ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਬੱਚੇ ਲਈ ਮੀਲ-ਪੱਥਰ ਹਨ -

“ਕੁਝ ਦਿਉ, ਕੁਝ ਵਰਤੋ ਤੇ ਕੁਝ ਬੱਚਤ ਵੀ ਕਰੋ।” ਤਦੇ ਬੱਚਾ ਆਪਣੀ, ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਰੱਖਣ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਨਾ ਸਿੱਖਦਾ ਹੈ। ਮਾਪੇ ਨਿਗਰਾਨੀ ਰੱਖ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬੱਚਾ ਪਲਾਨ ਅਨੁਸਾਰ ਖਰਚ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਕੂਲ ਬੈਗ, ਚੱਪਲਾਂ, ਪੈਨਸਿਲਾਂ ਇਤਿਆਦਿ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਘਰ ਦੇ ਜਮ੍ਹਾਂ/ਖਰਚ ਦੀ ਸੂਚੀ ਬਣਾ ਕੇ ਸਮਝਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬੇਲੋੜੇ ਖਰਚਾ ਕਰਨ ਤੇ ਮਾਪੇ ਉਸ ਨਾਲ ਕਿੰਝ ਪੇਸ਼ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਸਮਝਦਾਰੀ ਦਾ ਸੂਚਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਬੜੇ ਨਾਜ਼ੁਕ ਤੇ ਕਠਿਨ ਸਮੇਂ 'ਚੋਂ ਗੁਜ਼ਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਮਹਿੰਗਾਈ ਦੇ ਬੋਝ ਹੇਠਾਂ ਹਰ ਇਨਸਾਨ ਕਰਾਹ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਚਿਹਰਿਆਂ ਦੀ ਮੁਸਕਾਨ ਗਾਇਬ ਹੈ। ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਵਕਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੁੱਢਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸੁਖੀ ਜੀਵਨ ਲਈ ਮੁਸਕਰਾਹਟ ਵਾਪਸ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿੰਨੀ ਚਾਦਰ, ਉੰਨੇ ਹੀ ਪੈਰ ਪਸਾਰੇ ਜਾਣ। ਘਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇਣ ਤਾਂ ਗ੍ਰਿਸਤੀ ਦੀ ਗੱਡੀ ਸਮਝਦਾਰੀ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਰੇੜ੍ਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਕਈ ਵਾਰੀ ਅਸੀਂ ਘਰ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਵਸਤਾਂ ਖਰੀਦਣ ਨਿਕਲਦੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਬਿਨਾਂ ਲੋੜ ਦੇ ਸਾੜੀ (ਜਾਂ ਕੁਝ ਹੋਰ) ਖਰੀਦ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਾਂ। -ਭਾਵੇਂ ਅਲਮਾਰੀ ਪਹਿਲਾਂ ਭਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਚੰਗੀ ਭਲੀ ਸਾੜੀ ਭਾਂਡਿਆਂ ਵਾਲੀ ਨੂੰ ਦੇ ਕੇ ਬਦਲੇ 'ਚ ਭਾਂਡਾ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਅੱਜਕਲ੍ਹ ਜੇ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ, ਗੁਆਂਢੀ ਜਾਂ ਮਿੱਤਰਾਂ ਕੋਲ ਵੇਖੀ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਗ਼ਰੀਬ ਆਦਮੀ ਵੀ ਹੱਥ ਦੀ ਘੜੀ, ਸਾਈਕਲ, ਮੋਬਾਈਲ ਲਈ ਫਿਰਦੇ ਹਨ। ਘਰ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਭਾਵੇਂ ਨਾ ਕਰ ਪਾਉਣ।

ਇਸ ਲਈ ਧਨਰਾਸ਼ੀ ਦਾ ਸਦਉਪਯੋਗ ਕਰਨਾ, ਸਿੱਖਣਾ ਅਤੇ ਸਿਖਾਉਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਅਤਿ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ।

ਬੀ-1, ਸ਼ਿਵ ਬਾਸਵ ਨਗਰ, ਸ਼ਿਵ ਮੰਦਿਰ ਰੋਡ,
ਅੰਬਰਨਾਥ-421501 ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਥਾਣੇ,
ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ

ਭੋਗ 'ਤੇ ਜ਼ਰੂਰ ਆਉਣਾ

ਜਸਬੀਰ ਢੰਡ

ਨਾ ਕਰਮਾਂ ਵਾਲੀ ਮਰਦੀ, ਨਾ ਮੇਰੀ ਏਨੀ ਦੁਰਗਤੀ ਹੁੰਦੀ।

ਕਿੰਨਾ ਖਿਆਲ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਨਿੱਕੀ-ਨਿੱਕੀ ਲੋੜ ਦਾ।

ਢਿੱਲੀ-ਮੱਠੀ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਖਣਾ, “ਪਕਾ ਕੇ ਰੱਖ ਦੇ। ਜਦੋਂ ਭੁੱਖ ਲੱਗੀ, ਖਾ ਲਉਂ।”

ਪਰ ਮਜ਼ਾਲ ਏ ਕਦੇ ਠੰਢੀ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਦਿੱਤੀ ਹੋਵੇ! “ਜਦੋਂ ਭੁੱਖ ਲੱਗੀ, ਤਾਜ਼ੀ ਪਕਾ ਕੇ ਦੇਉਂ। ਮੈਨੂੰ ਪਤੈ ਠੰਢੀਆਂ-ਠੀਕਰ ਤੁਹਾਡੇ ਹਜ਼ਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ।”

ਤੇ ਹੁਣ ? ਉਹਦੇ ਤੁਰ ਜਾਣ ਮਗਰੋਂ ਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਅਣਗੋਲਿਆ ਹੀ ਹੋ ਗਿਆ।

ਸਵੇਰੇ ਤਾਂ ਘਰ 'ਚ ਜਿਵੇਂ ਭੁਚਾਲ ਆਇਆ ਹੁੰਦੈ। ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਤੇ ਪੁੱਤਰ ਨੇ ਡਿਊਟੀ ਤੇ ਜਾਣਾ ਹੁੰਦੈ, ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਸਕੂਲ। ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਚਾਹ ਨਾਲ ਫ਼ਰਿੱਜ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਬੈਂਡ ਦੇ ਦੋ ਪੀਸ ਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਦੁਪਹਿਰ ਵੇਲੇ ਫ਼ਰਿੱਜ 'ਚ ਪਈ ਠੰਢੀ ਸਬਜ਼ੀ ਤੇ ਸਵੇਰ ਦੀਆਂ ਪੱਕੀਆਂ ਰੋਟੀਆਂ...ਦੰਦ ਜਾੜ੍ਹਾਂ ਉੱਜ ਨੂੰ ਰਹੇ। ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਘਰ ਵੱਢ-ਵੱਢ ਖਾਣ ਨੂੰ ਪੈਂਦੈ। ਜਿੰਦਰਾ ਮਾਰ, ਚਾਬੀ ਜੇਬ 'ਚ ਪਾ, ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੇ ਜਾ ਬੈਠਦਾਂ...ਯਾਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਗੱਡੀ ਚੜ੍ਹਦਿਆਂ-ਲਹਿੰਦਿਆਂ ਵੇਖਦਾ ਰਹਿੰਦਾਂ...ਉਸ ਦਿਨ ਗੱਡੀ ਵੀ ਤੁਰ ਗਈ...ਪਲੇਟਫਾਰਮ ਫੇਰ ਸੁੰਨਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਇਕ ਸੁੰਨ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਵੀ ਪੱਸਰ ਗਈ। ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਿਆ। ਉੱਥੇ ਲੰਗਰ ਲੱਗਦੈ ਰੋਜ਼, ਗਰੀਬ-ਗੁਰਬਿਆਂ, ਮੰਗਤਿਆਂ ਲਈ। ਬਾਲਟੀ 'ਚ ਪਾਈ ਆਲੂ ਮਟਰਾਂ ਦੀ ਤਰੀ ਵਾਲੀ ਭਾਫਾਂ ਮਾਰਦੀ ਸਬਜ਼ੀ ਤੇ ਗਰਮ-ਗਰਮ ਫੁਲਕਿਆਂ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਨੇ ਜਿਵੇਂ ਭੁੱਖ ਨੂੰ ਚਮਕਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਇੰਜ ਡੈਂਬਰਿਆਂ ਵਾਂਗ ਮੁਤਰ-ਮੁਤਰ ਝਾਕਦੇ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਵਰਤਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਖਾਣੀ ਐਂ ਤਾਂ ਬਹਿ ਜਾ!” ਉਹਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਮੈਂ ਯੰਤ੍ਰਵਤ ਬੈਠ ਗਿਆ, ਉੱਥੇ ਹੀ ਭੁੰਜੇ

ਖਾਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਕਤਾਰ ਵਿੱਚ। ਰੱਜ ਕੇ ਖਾਧੀਆਂ ਰੋਟੀਆਂ ਢਿੱਡ ਭਰ ਕੇ। ਜਿਵੇਂ ਕਿੰਨੇ ਚਿਰ ਬਾਅਦ ਰੋਟੀ ਦਾ ਸੁਆਦ ਆਇਆ ਸੀ।

ਮਾੜੀ ਕਿਸਮਤ! ਕਿਸੇ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਵਾਲੇ ਨੇ ਘਰੇ ਜਾ ਦੱਸਿਆ।

ਬੱਸ! ਹੇਠਲੀ ਉੱਤੇ ਆ ਗਈ ਸੀ ਜਿਵੇਂ! ਉਹ ਕੁੱਤੇ - ਖਾਣੀ ਕੀਤੀ ਦੁਹਾਂ ਤੀਵੀਂ-ਮਾਲਕ ਨੇ ਕਿ ਰਹੇ ਰੱਬ ਦਾ ਨਾਂ!

“ਇੱਜ਼ਤ ਰੋਲ ਤੀ ਤੂੰ ਸਾਡੀ! ਸ਼ਰਮ ਨਾ ਆਈ ਤੈਨੂੰ ਮੰਗਤਿਆਂ 'ਚ ਬੈਠ ਕੇ ਖਾਂਦਿਆਂ ?”

ਚੁੱਪ ਕਰਕੇ ਸੁਣੀ ਗਿਆ। ਹੋਰ ਕਰਦਾ ਵੀ ਕੀ? ਇੱਜ਼ਤ! ਅਣਖ! ਖ਼ਾਨਦਾਨ! ਬੁਢਾਪਾ! ਭੁੱਖ, ਅੰਦਰਾਂ, ਔਲਾਦ!...

ਕਿੰਨਾ-ਕੁਝ ਹੀ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਘੁੰਮੀ ਗਿਆ। ਪਰ ਸੱਚ ਜਾਣਿਓ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ। ਮੇਰੇ ਮਰੇ ਤੋਂ ਜਲੋਬੀਆਂ ਪਕਾ-ਪਕਾ ਕੇ ਖੁਆਉਣਗੇ ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ। ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਭੋਗ 'ਤੇ ਜ਼ਰੂਰ ਆਇਓ!

ਗਲੀ ਨੰਬਰ 3, ਕੋਰਟ ਰੋਡ,
ਮਾਨਸਾ-151505 (ਪੰਜਾਬ)

ਨਵੇਂ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ

ਤੁਸੀਂ ਵੀ ‘ਪਾਲਿਕਾ ਸਮਾਚਾਰ’ (ਪੰਜਾਬੀ) ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਸੱਜਰੀ ਰਚਨਾ ਭੇਜ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਸ਼ਰਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਰਚਨਾ ਅਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ (ਲੇਖ, ਕਵਿਤਾ, ਗੀਤ, ਬਾਲ ਕਹਾਣੀ, ਕਹਾਣੀ) ਦੀ ਉਡੀਕ ਰਹੇਗੀ।

◆ ਸੰਪਾਦਕ

ਬਾਲ ਕਹਾਣੀ

ਚਿੜੀਆਂ ਦਾ ਬੇਨਤੀ ਪੱਤਰ

ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੋਢੀ

ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਰਹੀਆਂ ਚਿੜੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਰਹੀਆਂ ਔਕੜਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਇਕ ਬੈਠਕ ਬੁਲਾਈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਾਰੀਆਂ ਚਿੜੀਆਂ ਨੇ ਵਧ-ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ। ਚਿੜੀ ਯੂਨੀਅਨ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਾਣੀ ਹਰਦੀਪ ਸੋਨੀ ਨੇ ਇਕ ਮੌਕੇ ਤੇ ਬੋਲਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, ਕਿ “ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ ਦੁੱਭਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ ਪੱਕੀਆਂ ਕੋਠੀਆਂ ਤੇ ਦਫ਼ਤਰ ਬਣ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਦਰੱਖਤਾਂ ਦੀ ਵੀ ਗਿਣਤੀ ਦਿਨੋ-ਦਿਨ ਘਟਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਲ੍ਹਣਾ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ।” ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਉਹ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਰਹਿ ਸਕਣਗੀਆਂ। ਉਸ ਨੇ ਦਿਨੋ-ਦਿਨ ਬਦਲ ਰਹੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦਾ ਵੀ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ। ਚਿੜੀ ਯੂਨੀਅਨ ਦੀ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਅੰਨੂ ਮਿਰਜ਼ਾ ਨੇ ਬੋਲਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, ਕਿ “ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਬੇਸ਼ੱਕ ਸਰਕਾਰ ਹਰਿਆਲੀ ਰੱਖਣ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਮਨੁੱਖ ਇਸ ਦੇ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਿਹਾ।” ਚਿੜੀ ਯੂਨੀਅਨ ਦੀ ਪ੍ਰੈੱਸ ਸਕੱਤਰ ਮੱਲਵੀ ਹਰਜਾਈ ਨੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਕਬੂਤਰਾਂ ’ਤੇ ਸ਼ਬਦੀ ਹਮਲਾ ਬੋਲਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, ਕਿ “ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕਬੂਤਰਾਂ ਦੀ ਫ਼ੌਜ ਨੇ ਹਰ ਥਾਂ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਇੱਥੋਂ ਤੀਕ ਕਿ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨਾਂ, ਬੱਸ ਅੱਡਿਆਂ, ਦਫ਼ਤਰਾਂ, ਪਬਲਿਕ ਥਾਂਵਾਂ ਤੇ ਕਬੂਤਰਾਂ ਦਾ ਹੀ ਜਮਾਵੜਾ ਜਮ੍ਹਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।” ਉਸ ਨੇ ਭਰੇ ਗਲੇ ਨਾਲ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ, ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਚੁਰਾਹਿਆਂ ਤੇ ਸਾਰੇ ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਲਈ ਪਾਏ ਚੌਗੇ (ਦਾਣੇ) ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਕਬੂਤਰ ਹੀ ਡਕਾਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਹੋਰਾਂ ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਆਸ-ਪਾਸ ਵੀ ਫਟਕਣ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਘੋਰ ਅਨਿਆਂ ਹੈ।” ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ, ਕਿ ਕਬੂਤਰਾਂ ਨੂੰ ਬੇਸ਼ੱਕ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਪੇਟ ਭਰਨ ਦੇ ਲਈ ਉਹ ਭਿੜਨ ਦੇ ਵਿੱਚ ਕਦੇ ਵੀ ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ।” ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ

ਹੋਰਨਾਂ ਚਿੜੀਆਂ ਨੇ ਵੀ ਕਈ ਹੋਰ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ। ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਦੁਆਰਾ ਇਕ ਬੇਨਤੀ ਪੱਤਰ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਦੇਣ ਦੇ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦਰੱਖਤ ਲਗਾਉਣ, ਆਲ੍ਹਣਿਆਂ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਨਾ, ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਸੁੱਧ ਰੱਖਣ, ਮੋਬਾਇਲ ਟਾਵਰਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣਾ, ਕਬੂਤਰਾਂ ਦੀ ਹੁੱਲੜਬਾਜ਼ੀ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣਾ ਆਦਿ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਬੇਨਤੀ ਪੱਤਰ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਜੇਕਰ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੇਨਤੀ ਪੱਤਰ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਬਾਕੀ ਬਚਦੀਆਂ ਚਿੜੀਆਂ ਵੀ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚੋਂ ਕੂਚ ਕਰ ਜਾਣਗੀਆਂ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਵੇਰੇ ਦੀ ਚੀਂ-ਚੀਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਤਰਸ ਜਾਵੇਗਾ।

551/2, ਰਿਸ਼ੀ ਨਗਰ, ਸ਼ਕੂਰ ਬਸਤੀ,
ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ-110034

ਕਿਸਮਤ

ਬਾਜ ਸਿੰਘ ਮਹਿਲੀਆ

ਭੋਲੇ ਅਤੇ ਰਾਜੂ ਵਿਚਕਾਰ ਬਹੁਤ ਗੂੜ੍ਹੀ ਮਿੱਤਰਤਾ ਸੀ। ਦੋਵੇਂ ਇਕ ਹੀ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸਨ। ਭੋਲਾ ਇਕ ਗਰੀਬ ਘਰ ਦਾ ਲੜਕਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਰਾਜੂ ਇਕ ਰੱਜੇ-ਪੁੱਜੇ ਘਰ ਦਾ। ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਮਝਿਆ। ਉਹ ਇਕੱਠੇ ਹੀ ਸਕੂਲ ਪੜ੍ਹਨ ਜਾਂਦੇ। ਜੇਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਜ਼ਰਾ ਲੇਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਦੂਸਰਾ ਉਸ ਨੂੰ ਘਰੋਂ ਸੱਦ ਲਿਆਉਂਦਾ।

ਇਕ ਦਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਇਕ ਜੋਤਸ਼ੀ ਬੈਠਾ ਵੇਖਿਆ। ਲੋਕ ਉਸ ਕੋਲ ਆਉਂਦੇ ਅਤੇ ਪੈਸੇ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣੀ ਕਿਸਮਤ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਦੇ। ਕੋਈ ਆਪਣੇ ਘਰ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਦਾ ਅਤੇ ਕੋਈ ਆਪਣੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਬਾਰੇ ਜੋਤਸ਼ੀ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਦੱਸੀ ਜਾਂਦਾ। ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਸਲਾਹ ਕੀਤੀ ਕਿ ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਘਰੋਂ ਪੈਸੇ ਲਿਆ ਕੇ ਉਹ ਵੀ ਆਪਣੀ ਕਿਸਮਤ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਣਗੇ।

ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਸਕੂਲ ਜਾਣ ਲੱਗਿਆਂ ਭੋਲੇ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਾਤਾ ਕੋਲੋਂ ਪੰਜ ਰੁਪਏ ਮੰਗੇ ਅਤੇ ਜੋਤਸ਼ੀ ਕੋਲੋਂ ਕਿਸਮਤ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਣ ਵਾਲੀ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਦੱਸ ਦਿੱਤੀ। ਉਸ ਦੀ ਮਾਤਾ ਨੇ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਸੁਣੀ ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਕਿਹਾ, “ਬੇਟਾ, ਐਵੇਂ ਵਹਿਮਾਂ-ਭਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਕਿਸਮਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਥ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਮਿਹਨਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।” ਭੋਲਾ ਸੋਚਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਮਾਤਾ ਅਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਟਾਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਹ ਕਾਫ਼ੀ ਦੇਰ ਪੈਸੇ ਮੰਗਣ ਦੀ ਜ਼ਿਦ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਪਰ ਮਾਤਾ ਦੇ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਸਮਝਾਉਣ ਤੇ ਉਹ ਸਕੂਲ ਚਲਾ ਗਿਆ।

ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਰਾਜੂ ਖੜ੍ਹਾ ਉਸ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਭੋਲੇ ਦੇ ਪਹੁੰਚਦਿਆਂ ਹੀ ਉਸ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, “ਕਿਉਂ ਬਈ ਬਣ ਗਿਆ ਕੰਮ?” ਭੋਲੇ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਾਤਾ ਨਾਲ ਹੋਈ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਦੱਸ ਦਿੱਤੀ। ਰਾਜੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਮਾਤਾ ਨੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਕੇ ਟਾਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਦੋਵੇਂ ਮਿੱਤਰ ਜੋਤਸ਼ੀ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚੇ। ਰਾਜੂ ਨੇ ਪੰਜ ਰੁਪਏ

ਉਸ ਦੇ ਅੱਗੇ ਰੱਖੇ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਕਿਸਮਤ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਿਆ। ਜੋਤਸ਼ੀ ਨੇ ਹੱਥ ਵੇਖਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਕਿਹਾ, “ਬੱਚਾ! ਤੂੰ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਭਾਗਵਾਨ ਹੈਂ। ਤੂੰ ਪੜ੍ਹ ਲਿਖ ਕੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਅਫ਼ਸਰ ਬਣੇਂਗਾ।”

ਜੋਤਸ਼ੀ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਰਾਜੂ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੈਠ ਗਈਆਂ। ਉਹ ਸੋਚਦਾ ਰਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਕਿਸਮਤ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ ਹੈ। ਦਿਨ-ਬ-ਦਿਨ ਉਸ ਦਾ ਧਿਆਨ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵੱਲੋਂ ਘਟਦਾ ਗਿਆ। ਸਕੂਲੋਂ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਉਹ ਭੋਲੇ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਖੇਡਣ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ। ਇਕ ਦਿਨ ਭੋਲੇ ਨੇ ਨਾਲ ਜਾਣ ਤੋਂ ਨਾਂਹ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਪੜ੍ਹਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਿਣ ’ਤੇ ਰਾਜੂ ਉਸ ਨਾਲ ਨਾਰਾਜ਼ ਹੋ ਕੇ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਹੋਰ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨਾਲ ਦੋਸਤੀ ਪਾ ਲਈ ਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਬੋਲਣਾ ਵੀ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਭੋਲੇ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਬਹੁਤ ਦੁੱਖ ਹੋਇਆ।

ਸਕੂਲ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ ਦੇ ਛਿਮਾਰੀ ਟੈਸਟ ਲਏ ਗਏ। ਰਾਜੂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚੋਂ ਸਭ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅੰਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ। ਭੋਲਾ ਇਹ ਵੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਜੋਤਸ਼ੀ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੱਚੀਆਂ ਲੱਗੀਆਂ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਤੇ ਮੁੜ-ਮੁੜ ਗੁੱਸਾ ਆਉਂਦਾ। ਉਹ ਸੋਚਦਾ ਕਿ ਸੱਚ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਮਾਤਾ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਟਾਲਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਸੀ।

ਭੋਲਾ ਫਿਰ ਸਲਾਨਾ ਇਮਤਿਹਾਨਾਂ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਲਈ ਜੁੱਟ ਗਿਆ। ਉਹ ਰਾਤ ਨੂੰ ਵੀ ਕਾਫ਼ੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਪੜ੍ਹਦਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਪੇਪਰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਏ ਤਾਂ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਹੀ ਰਾਜੂ ਕੋਲੋਂ ਪਰਚੀ ਫੜੀ ਗਈ। ਅਧਿਆਪਕ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਬਹੁਤ ਤਰਲੇ-ਮਿੰਨਤਾਂ ਕਰਨ ਲੱਗਾ ਕਿ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਕਦੇ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ। ਆਖਰ ਅਧਿਆਪਕ ਨੇ ਉਸ ’ਤੇ ਤਰਸ ਖਾਧਾ ਅਤੇ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਪਰ ਕਰਨ ਲਈ

(ਬਾਕੀ ਸਫ਼ਾ 20 ਤੇ)

ਬਾਲ ਗੀਤ

ਰੁੱਖ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਸ਼ਾਨ ਹਨ

ਕੁਲਵੰਤ ਗਿੱਲ

ਰੁੱਖ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਸ਼ਾਨ ਹਨ।
ਰੁੱਖ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਆਨ ਹਨ।
ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਸੁੱਧਤਾ ਲਈ,
ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਵਰਦਾਨ ਹਨ।

ਰੁੱਖ ਫਸਲਾਂ ਲਈ ਮੀਂਹ ਲਿਆਉਂਦੇ,
ਰੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਫਲ ਫੁੱਲ ਆਉਂਦੇ।
ਦਰਵਾਜ਼ੇ, ਖਿੜਕੀਆਂ ਤੇ ਫਰਨੀਚਰ
ਜੜੀ ਬੂਟੀਆਂ ਸਾਡੇ ਰੋਗ ਭਜਾਉਂਦੇ।

ਕਰੋ ਪ੍ਰਣ ਕਿ ਰੁੱਖ ਲਗਾਵਾਂਗੇ,
ਆਕਸੀਜਨ ਵਰਗੀ ਦਾਤ ਪਾਵਾਂਗੇ,
ਰੁੱਖਾਂ ਦੀ ਸਾਂਭ ਸੰਭਾਲ ਕਰਕੇ,
ਆਲਾ-ਦੁਆਲਾ ਸੁੰਦਰ ਬਣਾਵਾਂਗੇ।

ਰੁੱਖ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਸ਼ਾਨ ਹਨ।
ਰੁੱਖ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਆਨ ਹਨ।

—o—

ਕੰਤੂ ਗਿੱਲ ਸਟੂਡੀਓ,
ਪ੍ਰੀਤ ਨਗਰ ਰੋਡ, ਲੋਪੋਕੇ-143100
ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ (ਪੰਜਾਬ)

ਡਾ. ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ 'ਬੱਦਨ'

ਪੰਜਾਬੀ ਭਵਨ, ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਨਿਯੁਕਤ

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਅਤੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਬੁਕ ਟਰੱਸਟ, ਇੰਡੀਆ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ/ਸੰਯੁਕਤ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਡਾ. ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ 'ਬੱਦਨ' ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਅਪ੍ਰੈਲ, 2014 ਤੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਭਵਨ (ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ, ਦਿੱਲੀ) ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਦਾ ਅਹੁਦਾ ਸੰਭਾਲ ਲਿਆ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਸਾਹਿਤ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣ ਵਾਲੇ ਡਾ. ਬੱਦਨ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਸਰਬਪੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਬੁਲੰਦੀਆਂ ਤੱਕ ਲਿਜਾਣ ਲਈ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ ਦੇ ਚੇਅਰਪਰਸਨ ਡਾ. ਰੇਣੁਕਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਅਤੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨਗੇ।

ਡਾ. ਬੱਦਨ 31 ਮਾਰਚ, 2014 ਨੂੰ ਨੈਸ਼ਨਲ ਬੁਕ ਟਰੱਸਟ ਤੋਂ ਸੇਵਾਮੁਕਤ ਹੋਏ ਹਨ। ਟਰੱਸਟ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਯਾਦਗਾਰੀ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਹਨ। 'ਪਾਲਿਕਾ ਸਮਾਚਾਰ' (ਪੰਜਾਬੀ) ਵੱਲੋਂ ਮੁਬਾਰਕਾਂ !

- ਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚੰਨ

(ਸਫ਼ਾ 19 ਦਾ ਬਾਕੀ)

ਬੈਠਾ ਦਿੱਤਾ। ਕੁਝ ਵੀ ਯਾਦ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਬਹੁਤ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਨਤੀਜਾ ਆਇਆ ਤਾਂ ਰਾਜੂ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਭੋਲਾ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚੋਂ ਪਹਿਲੇ ਨੰਬਰ ਤੇ ਰਿਹਾ ਪਰ ਭੋਲੇ ਨੂੰ ਰਾਜੂ ਦੇ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋਣ ਦਾ ਬਹੁਤ ਦੁੱਖ ਹੋਇਆ। ਉਹ ਉਸ ਕੋਲ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, "ਰਾਜੂ ਕੀ ਗੱਲ ਤੂੰ ਤਾਂ ਛਿਮਾਹੀ ਟੈਸਟ ਵਿੱਚੋਂ ਚੰਗੇ ਨੰਬਰ ਲਏ ਸੀ?" ਰਾਜੂ ਦਾ ਮਨ ਪਿਘਲ ਗਿਆ ਅਤੇ ਭਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, "ਸੱਚ ਦੱਸਾਂ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਨਕਲ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਤੇਰੀ ਮਾਤਾ ਨੇ ਸੱਚ ਹੀ ਕਿਹਾ ਸੀ।" ਭੋਲੇ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਮਾਤਾ ਸੱਚ ਕਹਿੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸਮਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਥ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਮਿਹਨਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਪਿੰਡ ਜਿਉਣਪੁਰਾ,

ਡਾਕ. ਪਾਤੜਾਂ-147105 ਪਟਿਆਲਾ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਨਗਰ ਪਾਲਿਕਾ ਪਰੀਸ਼ਦ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ, ਸ੍ਰੀ ਜਲਜ ਸ੍ਰੀਵਾਸਤਵ ਨੇ 3 ਮਾਰਚ, 2014 ਨੂੰ ਪਾਲਿਕਾ ਪਰੀਸ਼ਦ ਦੇ ਸਿੰਗਾਪੁਰ ਦੂਤਾਵਾਸ ਪਾਰਕ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਦੋ ਰੋਜ਼ਾ ਤੀਜੀ ਅੰਤਰ-ਵਿਭਾਗ ਫੁੱਲ-ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤਿਯੋਗਤਾ ਦੇ ਜੇਤੂਆਂ ਨੂੰ 27 ਟਰਾਫੀਆਂ ਅਤੇ 44 ਕੱਪ ਦੇ ਕੇ ਪੁਰਸਕ੍ਰਿਤ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤਿਯੋਗਤਾ ਵਿੱਚ ਪਾਲਿਕਾ ਪਰੀਸ਼ਦ-ਬਾਗਬਾਨੀ ਵਿਭਾਗ ਦੇ 6 ਡਿਵੀਜ਼ਨਾਂ, ਦੱਖਣੀ ਦਿੱਲੀ ਨਗਰ ਨਿਗਮ ਦੇ ਸਾਊਥ ਅਤੇ ਸੈਂਟਰਲ ਜ਼ੋਨ ਨੇ ਵੀ ਭਾਗ ਲਿਆ। ਪਾਲਿਕਾ ਪਰੀਸ਼ਦ ਦੇ ਬਾਗਬਾਨੀ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਫੁੱਲ-ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤਿਯੋਗਤਾ ਤੀਜੀ ਵਾਰ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਨਗਰ ਪਾਲਿਕਾ ਪਰੀਸ਼ਦ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ, ਸ੍ਰੀ ਜਲਜ ਸ੍ਰੀਵਾਸਤਵ ਨੇ 15 ਮਾਰਚ, 2014 ਨੂੰ ਲਕਸ਼ਮੀ ਬਾਈ ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਆਈ.ਐੱਲ.ਏ. ਮੈਟਰੋ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਨੇੜੇ ਤਿੰਨ ਨਵ-ਵਿਕਸਤ ਪਾਰਕਾਂ ਦਾ ਉਦਘਾਟਨ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਪਾਰਕ ਪਾਲਿਕਾ ਪਰੀਸ਼ਦ ਦੇ ਬਾਗਬਾਨੀ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ 7000 ਵਰਗ ਮੀਟਰ ਖੇਤਰਫਲ ਵਿੱਚ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਇਕ ਗੁਲਾਬ ਵਾਟਿਕਾ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ 3000 ਵਿਭਿੰਨ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਤੇ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਪੌਦਿਆਂ ਅਤੇ ਵੇਲਾਂ ਨਾਲ ਸਜਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਕ ਬੈਂਤ ਦਾ ਪਾਰਕ ਵੀ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਿਭਿੰਨ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੰਗਾਂ ਦੇ

3500 ਬੈਂਤ ਦੇ ਰੁੱਖ ਲਗਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਇਕ ਖੁਸ਼ਬੋਦਾਰ ਪੌਦਿਆਂ ਦਾ ਪਾਰਕ ਵੀ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ 4000 ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਭਿੰਨ ਪ੍ਰਜਾਤੀ ਦੇ ਖੁਸ਼ਬੋਦਾਰ ਪੌਦਿਆਂ ਨੂੰ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਪਾਰਕ ਪਾਲਿਕਾ ਪਰੀਸ਼ਦ ਦੇ ਬਾਗਬਾਨੀ ਵਿਭਾਗ ਦੁਆਰਾ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਪਾਰਕ ਤੋਂ ਆਈ.ਐੱਨ.ਏ. ਅਤੇ ਲਕਸ਼ਮੀ ਬਾਈ ਨਗਰ ਦੇ ਲੋਕਲ ਵਸਨੀਕਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਫ਼ਾਇਦਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਨਗਰ ਪਾਲਿਕਾ ਪਰੀਸ਼ਦ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ, ਸ੍ਰੀ ਜਲਜ ਸ੍ਰੀਵਾਸਤਵ ਨੇ 20 ਮਾਰਚ, 2014 ਨੂੰ ਈਸਟ ਕਿਦਵਈ ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਪੋਰਟਾ ਕੋਬਿਨ ਵਿੱਚ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇਕ ਨਗਰ ਪਾਲਿਕਾ ਪ੍ਰਾਥਮਿਕ ਸਕੂਲ ਦਾ ਉਦਘਾਟਨ ਕੀਤਾ। ਈਸਟ ਕਿਦਵਈ ਨਗਰ ਦੇ ਇਸ ਨਗਰ ਪਾਲਿਕਾ ਪ੍ਰਾਥਮਿਕ ਸਕੂਲ ਦੀ ਇਮਾਰਤ 'ਈਸਟ ਕਿਦਵਈ ਨਗਰ ਪੁਨਰ-ਵਿਕਾਸ ਪਰਿਯੋਜਨਾ' ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਆਉਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਪੋਰਟਾ ਕੋਬਿਨ ਵਿੱਚ ਬਣਾਏ ਗਏ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਦੁਬਾਰਾ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਾਥਮਿਕ ਸਕੂਲ ਦਾ ਕੁਲ ਖੇਤਰਫਲ 9534 ਵਰਗ ਫੁੱਟ ਹੈ। ਇਸ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ 14 ਕਲਾਸਾਂ, ਬਰਾਮਦਾ ਅਤੇ ਪਾਖਾਨਾ ਆਦਿ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਸਕੂਲ ਨੂੰ ਪੋਰਟਾ ਕੋਬਿਨ ਵਿੱਚ ਬਣਾਉਣ ਤੇ ਕੁਲ ਲਾਗਤ 50 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਆਈ ਹੈ।

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਨਗਰ ਪਾਲਿਕਾ ਪਰੀਸ਼ਦ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ, ਸ੍ਰੀ ਜਲਜ ਸ੍ਰੀਵਾਸਤਵ ਨੇ 27 ਮਾਰਚ, 2014 ਨੂੰ ਨਗਰ ਪਾਲਿਕਾ ਬਾਲ ਸੀਨੀਅਰ ਸਕੂਲ, ਮੰਦਰ ਮਾਰਗ ਦੇ ਵਿਰਾਸਤੀ ਭਵਨ ਦਾ ਇਕ ਸਾਧਾਰਣ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿੱਚ ਪੁਨਰ-ਉੱਧਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਦਘਾਟਨ ਕੀਤਾ। ਨਗਰ ਪਾਲਿਕਾ ਬਾਲ ਸੀਨੀਅਰ ਮਾਧਮਿਕ ਸਕੂਲ ਦੇ ਪੁਨਰ-ਉੱਧਾਰ 'ਤੇ 8.36 ਕਰੋੜ ਦੀ ਲਾਗਤ ਆਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ 22 ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਅਵਧੀ ਵਿੱਚ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਨਗਰ ਪਾਲਿਕਾ ਪਰੀਸ਼ਦ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੇ 23 ਅਪ੍ਰੈਲ, 2014 ਨੂੰ ਪਰੀਸ਼ਦ ਪ੍ਰਧਾਨ, ਸ੍ਰੀ ਜਲਜ ਸ਼੍ਰੀਵਾਸਤਵ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਸਾਬਕਾ ਪਰੀਸ਼ਦ ਪ੍ਰਧਾਨ, ਮਰਹੂਮ ਸ੍ਰੀ ਇਮਤਿਆਜ਼ ਖ਼ਾਨ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ 16ਵੀਂ ਬਰਸੀ 'ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਖ਼ਾਨ ਦੀ ਮਜ਼ਾਰ 'ਤੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਚਾਦਰ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਅਰਪਿਤ ਕੀਤੀ। ਪਰੀਸ਼ਦ ਦੀ ਮੀਤ ਪ੍ਰਧਾਨ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਤਾਜਦਾਰ ਬਾਬਰ ਅਤੇ ਪਾਲਿਕਾ ਪਰੀਸ਼ਦ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਵੀ ਮਜ਼ਾਰ 'ਤੇ ਫੁੱਲ ਚੜ੍ਹਾਏ। ਇਸ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਪਾਲਿਕਾ ਪਰੀਸ਼ਦ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ, ਮੈਂਬਰਾਨ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਮਜ਼ਾਰ ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਮਦਰੱਸੇ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਭੋਜਨ ਸਮੱਗਰੀ ਵੰਡੀ।

ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤਿਭਾ-ਖੋਜ ਵਜ਼ੀਫ਼ਾ ਵੰਡ ਸਮਾਰੋਹ ਦਾ ਉਦਘਾਟਨ 25 ਅਪ੍ਰੈਲ, 2014 ਨੂੰ ਤਾਲਕਟੋਰਾ ਸਟੇਡੀਅਮ ਵਿੱਚ ਪਰੀਸ਼ਦ ਪ੍ਰਧਾਨ, ਸ਼੍ਰੀ ਜਲਜ ਸ਼੍ਰੀਵਾਸਤਵ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨ ਸ਼੍ਰੀ ਜਲਜ ਸ਼੍ਰੀਵਾਸਤਵ ਦਾ ਸੁਆਗਤ ਨਿਦੇਸ਼ਕ (ਸਿੱਖਿਆ) ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਵਿਦੁਸ਼ੀ ਚਤੁਰਵੇਦੀ ਨੇ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਪਰੀਸ਼ਦ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ਼੍ਰੀ ਜਲਜ ਸ਼੍ਰੀਵਾਸਤਵ ਨੇ ਮੌਜੂਦ ਜਨ-ਸਮੂਹ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਰੱਖੇ। ਇਸ ਅਵਸਰ 'ਤੇ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਰਮਾ ਸ਼ਰਮਾ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਿਕਾ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸਿੰਮੀ ਸਚਦੇਵਾ ਨੂੰ ਵੀ ਸਨਮਾਨਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸਮਾਰੋਹ ਵਿੱਚ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਉਰਦੂ ਨਾਟਿਕਾ ਦਾ ਮੰਚਨ ਵੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਸ੍ਰੀ ਨਜੀਬ ਜੰਗ ਨੇ 29 ਅਪ੍ਰੈਲ, 2014 ਨੂੰ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਨਗਰ ਪਾਲਿਕਾ ਪਰੀਸ਼ਦ ਵੱਲੋਂ ਆਯੋਜਿਤ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਸੌ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਤੇ ਇਕ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਦਾ ਰਫ਼ੀ ਮਾਰਗ ਸਥਿਤ ਆਈਫੈਕਸ ਗੈਲਰੀ ਵਿੱਚ ਉਦਘਾਟਨ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰ ਸ੍ਰੀ ਐੱਸ.ਕੇ. ਸ਼੍ਰੀਵਾਸਤਵ, ਪਰੀਸ਼ਦ ਪ੍ਰਧਾਨ, ਸ੍ਰੀ ਜਲਜ ਸ਼੍ਰੀਵਾਸਤਵ ਅਤੇ ਪਰੀਸ਼ਦ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਅਧਿਕਾਰੀਗਣ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਇਸ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਨਜੀਬ ਜੰਗ ਨੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਪੇਂਟਿੰਗਸ/ਚਿੱਤਰਾਂ, ਕਲਾਕ੍ਰਤੀਆਂ, ਮੂਰਤੀਆਂ ਅਤੇ ਫੋਟੋਆਂ ਦਾ ਅਵਲੋਕਨ ਕੀਤਾ। ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਸ੍ਰੀ ਜੰਗ ਨੇ ਪਾਲਿਕਾ ਪਰੀਸ਼ਦ ਵੱਲੋਂ ਆਯੋਜਿਤ ਕਰਾਈ ਗਈ ਇਸ ਪ੍ਰਤਿਯੋਗਤਾ ਦੇ 15 ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪੁਰਸਕ੍ਰਿਤ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਤੇ ਪਰੀਸ਼ਦ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ੍ਰੀ ਜਲਜ ਸ਼੍ਰੀਵਾਸਤਵ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਪਰੀਸ਼ਦ ਦੇ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਸਮਾਰੋਹ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਇਸ ਸਾਲ ਦੇ ਦਸੰਬਰ ਮਹੀਨੇ ਤੱਕ ਜਾਰੀ ਰਹਿਣਗੇ। ਇਹ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ 2 ਮਈ, 2014 ਤੱਕ ਆਮ ਜਨਤਾ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਰਹੀ।

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਨਗਰ ਪਾਲਿਕਾ ਪਰੀਸ਼ਦ ਦੇ 100 ਸਾਲ ਪੂਰਾ ਹੋਣ ਦੇ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਪਰੀਸ਼ਦ ਦੇ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ 29 ਅਪ੍ਰੈਲ ਅਤੇ 30 ਅਪ੍ਰੈਲ, 2014 ਨੂੰ ਤਾਲਕਟੋਰਾ ਸਟੇਡੀਅਮ ਵਿੱਚ ਨ੍ਰਿਤ ਸਮਾਰੋਹ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਪਰੀਸ਼ਦ ਸਕੱਤਰ ਸ੍ਰੀ ਵਿਕਾਸ ਆਨੰਦ ਨੇ ਪਾਲਿਕਾ ਪਰੀਸ਼ਦ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਆਯੋਜਿਤ ਦੋ ਰੋਜ਼ਾ ਨ੍ਰਿਤ ਸਮਾਰੋਹ ਦਾ ਉਦਘਾਟਨ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਕੱਥਕ ਦੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨ੍ਰਤਕੀ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸ਼ੋਭਨਾ ਨਾਰਾਇਣ ਨੇ ਇਸ ਸਮਾਰੋਹ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਤੇ ਪਾਲਿਕਾ ਪਰੀਸ਼ਦ ਦੇ ਵਿਭਿੰਨ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਸ਼ੈਲੀਆਂ ਦੇ

ਨ੍ਰਿਤਾਂ ਦਾ ਮੰਚਨ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਨ੍ਰਿਤ ਸਮਾਰੋਹ ਦਾ ਸਮਾਪਨ ਪਾਲਿਕਾ ਪਰੀਸ਼ਦ ਦੇ ਨਵਯੁਗ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ 200 ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵੱਲੋਂ 'ਸੂਰ ਬਚਪਨ ਦੇ' ਨਾਮਕ ਇਕ ਸੰਗੀਤ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਵਿਦੁਸ਼ੀ ਚਤੁਰਵੇਦੀ ਨਿਦੇਸ਼ਕ (ਸਿੱਖਿਆ) ਦੇ ਇਲਾਵਾ ਪਰੀਸ਼ਦ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਗਣ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਸਨ।